

Het juridisch statuut van Jeruzalem.

Herman SONCK

INHOUD

Hoofdstuk I: de periode van 1917 tot 1948

- A. De wording van de staat Israël en de positie van Jeruzalem.
- B. De UNO-resolutie nr. 181 van 29 november 1947.

Hoofdstuk II: de periode van 1948 tot 1967.

- A. Overzicht.
- B. Statuut van Jeruzalem in de periode 1948 tot 1967.
 - 1) Statuut van het niet door de UNO gecontroleerde stadsgedeelte.
 - 2) Statuut van de door de UNO gecontroleerde zones.
 - a) De betekenis van de bestands- en wapenstilstandsakkoorden van 7 en 21 juli 1948 en 3 april 1949.
 - 1) Conventioneel karakter
 - 2) Voorlopig karakter
 - b) Inhoud van het statuut voor de zone van het Government House.
 - 1) Demilitarisatie.
 - 2) Burgerbevolking.
 - c) Inhoud van het statuut voor de zone van de Scopusberg.
 - 1) Demilitarisatie.
 - 2) Burgerbevolking.

Hoofdstuk III: De verjoodsing van Jeruzalem.

- A. Overzicht van de situatie na 1967.
- B. De UNO-resoluties.
- C. De bouwplannen, de onteigeningen, de vernielingen, de uitdrijvingen.
 - 1) De bouwplannen en de onteigeningen.
 - a) Israël schendt het bezettingsrecht.
 - b) Enkele reacties op de transformatie van de stad.
 - c) De houding van de Joodse bevolking tegenover de transformaties.
 - 2) De vernielingen en de uitdrijvingen.
 - a) De feiten.
 - b) Israël schendt het bezettingsrecht.
 - 3) Het positieve van de toestand voor de Arabieren.
- D. Israël wil Jeruzalem als hoofdstad.

Hoofdstuk IV: de Heilige Plaatsen.

- A. Historisch belang.
- B. Huidige problematiek.

Hoofdstuk V: Houding van enkele derde landen.

- A. De Jordaanse houding.
- B. De houding van Saoedi-Arabië.
- C. De Belgische houding.

Hoofdstuk VI : Een bevredigend statuut voor Jeruzalem ?

- A. Enkele voorgestelde oplossingen.
 - a) Het plan Rogers.
 - b) Plan van Lord Caradon.
 - c) Oplossing van Mgr. Bernardin Collin.
 - d) Oplossing van George Appleton.
- B. Globale oplossing en beperkte oplossing.
 - a) Globale oplossing.
 - b) Beperkte oplossing.
- C. Enkele bedenkingen.

Jeruzalem is altijd een symbolische stad geweest voor drie godsdiensten : Jodendom, Christendom en Islam.

Voor de Joden is Jeruzalem belangrijk omdat het in de oud-joodse staat eeuwenlang het politieke en geestelijk-religieuze centrum was. De Christenen aanzien de grond van de stad als heilig omdat elke plaats er het leven en lijden van Jezus weer oproept. Jeruzalem is voor de Moslims tenslotte veruit de heiligste stad na Mekka. De vele moskees getuigen van de pogingen tot integratie van de Islam in de stad.

Het is dan ook jammer dat aan het statuut van deze stad zo weinig aandacht wordt geschonken als men spreekt over de problematiek van het Midden-Oosten. Inderdaad, men hoort meer spreken over de Sinai-woestijn, de Golan-hoogvlakten, de Gaza-strook enz. dan over Jeruzalem. Nochtans mag niet uit het oog verloren worden — en de regeringen van de Arabische landen die Israël omringen realiseren zich dit heel goed — dat een bevredigend statuut voor Jeruzalem de kiem zou betekenen voor vrede in het gehele Midden-Oosten.

Naar een dergelijk statuut wordt echter reeds meer dan een kwart eeuw vergeefs gezocht. De voorstellen die terzake reeds werden gedaan, de tegenkantingen waarop ze stuitten en de moeilijkheden waartoe ze aanleiding gaven zullen het voorwerp uitmaken van het hierna volgende betoog.

Hoofdstuk I : DE PERIODE VAN 1917 TOT 1948

A. De wording van de staat Israël en de positie van Jeruzalem.

Reeds tijdens de eerste wereldoorlog was de idee opgerezen om aan de over de gehele wereld verspreide joden een *heimat*, een vaderland te geven. De zionistische leiders wilden deze idee zo snel mogelijk in de werkelijkheid gestalte geven. Voor het Westen stelde zich het prangende probleem : *Hoe een einde stellen aan de Joodse diaspora ?*

Op 2 november 1917 verklaarde de Britse minister van buitenlandse zaken, Lord Balfour (Balfour Declaration), dat zijn regering instemmend de oprichting van een Joodse nationale heimatstaat in Palestina zou betrachten. Een Brits Mandaat over Palestina werd ingericht. Jeruzalem zou voortaan de hoofdstad zijn van de mandaatgebieden, waarvan Transjordanië echter afgescheiden was.

Bij de verovering van Jeruzalem in december 1917 stelde Allenby dat alle Heilige Plaatsen voor de Christelijke, Joodse en Islamitische godsdienst zouden behouden blijven. Het mandaat van Palestina van 24 juli 1922 bevatte echter slechts twee artikelen over de Heilige Plaatsen (art. 13 en 14). Art. 14 voorzag de oprichting van een speciale studiegcommissie voor de rechten en aanspraken op de Heilige Plaatsen. De stad wordt echter niet geïnternationaliseerd.

Zeer spoedig wilden de joden Jeruzalem tot hun politiek en geestelijk centrum maken. Dit stuitte begrijpelijkerwijze op een heftige Islamitisch-Arabische tegenstand, waaraan de toenemende verjoodsing van het Heilig Land ingevolge de vlucht van Joden uit Nazi-Duitsland in de dertiger jaren niet vreemd was. Reeds in 1929 was het tot moeilijkheden gekomen en in 1936 was een optreden van de Britse mandaatmacht nodig om een einde te stellen aan de zware onlusten tussen Joden en Arabieren. Ter oplossing van het konflikt stelde Lord Peel in 1937, naast de oprichting van een Joodse en een eventueel met Jordanië verenigde Arabische staat, een nieuw mandaat voor. De bedoeling was vooral Jeruzalem en Bethlehem gaaf te houden en de vrije toegang tot de Heilige Plaatsen te waarborgen. De Arabische landen verzetten zich en het plan werd ingetrokken.

In 1942 kwam te New York het Biltmore programma tot stand. Sindsdien namen de Joden de strijd om Palestina en Jeruzalem weer op. Op initiatief van Truman werd in 1945 een gemengde anglo-amerikaanse studiegcommissie naar Palestina gezonden. Deze deed tamelijk elastische aanbevelingen maar de Verenigde Staten en Groot-Brittannië konden het over een aantal essentiële punten niet eens worden. Uiteindelijk bogen de Verenigde Naties zich, op voorstel van Churchill, over de kwestie.

We bevinden ons nu reeds in de periode vlak na de tweede wereldoorlog. Massa's Joden waren Duitsland ontvlucht. De Arabische

landen en de leiders van Palestina (nog steeds onder Brits mandaat) lieten aan de commissie van de Verenigde Naties weten dat ze in het verleden steeds de door de inquisitie uit Europa verjaagde Joden hadden opgevangen en dat zij zelf niet verantwoordelijk waren voor de praktijken van de Nazi's. Ze kantten zich formeel tegen de inplanting van een zuiver Joodse staat. Zoals in 1936 en 1939 stelden ze ook nu weer de oprichting voor van een staat waarin Muzelmannen, Christenen en Israëlieten dezelfde rechten zouden genieten. In een dergelijke staat zouden de Arabieren evenwel in de meerderheid zijn.

Aan de andere kant eisten de Joodse leiders, vooral Ben Gourion, de onafhankelijkheid van Palestina op. De Britse regering was echter slechts bereid het Mandaat te beëindigen, wat na veel heen en weer gepraat in de Verenigde Naties, dan ook gebeurde op 26 september 1947. Op 29 november 1947 aanvaardden de Verenigde Naties met 33 stemmen tegen 13 en 10 onthoudingen de resolutie nr. 181 houdende het *Plan of Partition with Economic Union*. Er werd voorzien in de oprichting van een Arabische en een Joodse staat. Voor Jeruzalem werd een corpus separatum-regime voorzien.

De Joden aanvaardden het plan, maar de Arabieren wezen het zonder meer van de hand. In de lente van 1948 kwam het tot een regelrechte oorlog maar desondanks werd op 14 mei 1948 de staat Israël opgericht. Op 1 mei 1949 werd Israël lid van de Verenigde Naties.

Tijdens de oorlog breidde Israël het hun door de Verenigde Naties toegekende gebied uit van 14.500 km² tot 20.000 km². De naam Palestina verdween nu van de kaart. De Joodse diaspora werd vervangen door

een Palestijnse diaspora.

B. De UNO-resolutie nr. 181 van 29 november 1947.

Zoals gezegd houdt deze resolutie in: *A Plan of Partition with Economic Union*. Drie belangrijke onderdelen zijn te onderkennen:

- a. Oprichting van een Arabische staat;
- b. Oprichting van een Joodse staat;
- c. Het regime voor Jeruzalem.

Ons interesseert hoofdzakelijk het vermeldde onder littera c.

Voor Jeruzalem wordt een speciaal internationaal regime voorzien. Het zal worden ingericht als een corpus separatum en door de Verenigde Naties worden bestuurd. De Voogdijraad moet de functies van het bestuur omschrijven.

Jeruzalem zou dus worden geïnternationaliseerd. Volgens het *Wörterbuch des Völkerrechts*, 1961, Internationalisierung, pg. 138 e.v. is het begrip *internationalisering* meerduidig. Het duidt op een slechts bij volkenrechtelijk verdrag mogelijke beperking van de soevereiniteit van één of meerdere staten, ten gunste van een grotere gemeenschap, soms zelfs ten gunste van de ganse volkenrechtelijke gemeenschap. Deze beperking

kan groot of klein zijn en is verbonden met een al dan niet rechtstreeks volkenrechtelijk bestuur.

Het Wörterbuch des Völkerrechts maakt een onderscheid tussen een *Internationale Verwaltung mit vollen Herrschaftsgewalt* en een *Internationale Verwaltung mit beschränkter Herrschaftsgewalt*.

In het eerste geval wordt een rechtstreeks algemeen volkenrechtelijk bestuur over een bepaald gebied ingericht. De uitoefening van de soevereiniteit wordt van de vroegere staat afgenomen. De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties vatte het corpus separatum van Jeruzalem in deze zin op, ofschoon met de inrichting van de Voogdijraad van het algemeen schema werd afgeweken.

In het tweede geval worden slechts enkele soevereine bevoegdheden aan een volkenrechtelijk orgaan overgedragen. Voor de rest blijft de soevereiniteit van de territoriale staat onaangetast.

Het speciale regime voor Jeruzalem strekt zich uit over de stad Jeruzalem en de omliggende dorpen en steden. Het meest oostelijke dorp is Abu Dis, het meest zuidelijke Bethlehem, het meest westelijke Ein Karim en het meest noordelijke Shu' fat.

Voorzien wordt dat de Voogdijraad binnen de vijf maand na de goedkeuring van het plan zou overgaan tot het uitwerken van een gedetailleerd statuut. Daarbij moet rekening gehouden worden met 14 in het Statuut uitgewerkte items :

1) *Regeringsmechanisme (Government machinery)*.

De vrede, vooral de godsdienstige vrede, moet verzekerd worden ten einde de religieuze belangen van de drie monotheïstische godsdiensten (Christendom, Jodendom en Islam) te vrijwaren. Ten einde bij te dragen tot de vreedzame ontwikkeling van de relaties tussen de twee Palestijnse volkeren in het Heilig Land dienen samenwerking tussen, en veiligheid en welzijn van de inwoners van de stad te worden bevorderd. Alle opbouwende maatregelen moeten aangemoedigd worden.

2) *Gouverneur en administratief personeel (Governor and administrative staff)*.

De Voogdijraad zal een, op basis van zijn kwaliteiten en ongeacht zijn nationaliteit beoordeelde, gouverneur aanduiden die tegenover de Voogdijraad verantwoordelijk zal zijn. Hij mag evenwel geen burger van één van de Palestijnse staten zijn.

De gouverneur vertegenwoordigt de Verenigde Naties en oefent in hun naam alle administratieve machten (ook buitenlandse zaken) uit. Hij wordt bijgestaan door een administratieve staf, gekozen uit inwoners van de stad en de rest van Palestina, waarvan de leden als internationale ambtenaren zullen worden beschouwd. De gouverneur moet een gedetailleerd plan opstellen voor de bestuursorganisatie van de stad en dit ter goedkeuring aan de Voogdijraad voorleggen.

3) *Plaatselijke autonomie (local autonomy)*.

De bestaande, locale, autonome lichamen zullen hun bevoegdheden

blijven behouden. Daarnaast moet de gouverneur een plan bestuderen ter oprichting van speciale stadssectoren. Deze nieuwe arrondissementen die respectievelijk het Joodse en Arabische deel van nieuw Jeruzalem zullen omvatten, blijven deel uitmaken van de stad Jeruzalem.

4) *Veiligheidsmaatregelen (security measures).*

Jeruzalem zal gedemilitariseerd en geneutraliseerd worden. Geen enkele militaire of paramilitaire activiteit is toegelaten. De gouverneur kan maatregelen treffen voor een effectieve administratie zo deze gehinderd wordt door een gemis aan medewerking van de bevolking. Hij moet een speciale politiemacht recruteren buiten Palestina ter bescherming van «law and order» en vooral van de Heilige Plaatsen.

5) *Wetgevende organisatie (legislative organisation).*

De volwassen inwoners van de stad zullen een Wetgevende Raad (Legislative Council) aanduiden bij algemeen en geheim stemrecht, op basis van proportionele vertegenwoordiging. De Raad heeft wetgevende en fiscale macht. De gouverneur beschikt over een veto tegen wetsontwerpen die tegen het Statuut ingaan. Zo de raad zelf niet tijdig klaar komt met de regeling van essentiële zaken kan de gouverneur voorlopige maatregelen nemen.

6) *Gerechtelijke organisatie (administration of justice).*

Een onafhankelijk juridisch systeem, met inbegrip van een hof van beroep, wordt voorzien.

7) *Economische unie en economisch regime (Economic union and economic regime).*

Jeruzalem zal bij de Palestijnse Economische Unie worden gevoegd. Het zal onderworpen zijn aan de Gemengde Economische Raad (Joint Economic Board), die zijn hoofdzetel in Jeruzalem heeft. Het Statuut regelt alle economische aangelegenheden die niet onder de bevoegdheid van de Economische Unie vallen.

8) *Vrijheid van doorgang en verblijf; controle op inwoners (freedom of transit and visit; control of residents).*

De burgers van de Arabische en Joodse staat genieten vrije toegang en verblijf in de stad. De gouverneur controleert het verkeer van onderdanen van andere staten volgens de instructies van de Voogdijraad.

9) *Betrekkingen met de Arabische en Joodse staat (Relations with the Arab and Jewish States).*

Vertegenwoordigers van de Arabische en Joodse staat worden bij de gouverneur geaccrediteerd. Ze verdedigen de belangen van hun staat en diens onderdanen bij de internationale administratie van de stad.

10) *Officiële talen (official languages).*

Officiële talen zijn het Arabisch en het Hebreeuws. Indien nodig mogen ook andere werktalen worden gebruikt.

11) *Burgerschap (citizenship).*

Alle inwoners worden ipso facto burgers van Jeruzalem, tenzij ze opteren

voor het burgerschap van hun vroegere staat. Arabieren en Joden kunnen eventueel te kennen geven dat ze burger willen worden van de Arabische of de Joodse staat.

12) *Vrijheden van de burgers (freedoms of citizens).*

Alle inwoners genieten de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, gewetensvrijheid, vrijheid van godsdienst en erediens, vrijheid van taal, onderwijs, mening en persvrijheid, vrijheid van vergadering, vereniging en petitie.

Er zal geen discriminatie zijn. De gelijkheid voor de wet en het familiaal en personeel statuut worden gerespecteerd. Tegen de activiteiten van godsdienstige en weldadige instellingen zal niet worden opgetreden. De stad staat in voor primair en secundair onderwijs in eigen taal voor de beide gemeenschappen. Het recht op eigen scholen voor Arabieren en Jorden wordt erkend. Vreemde scholen kunnen hun werk verder zetten op basis van de bestaande rechten. Het vrije taalgebruik wordt in alle omstandigheden gegarandeerd.

13) *Heilige Plaatsen (Holy Places).*

a) Aan de bestaande rechten van de Heilige Plaatsen en gebouwen zal niet worden geraakt.

b) Binnen de perken van orde en algemeen welzijn wordt de vrije toegang tot de Heilige Plaatsen en de vrije uitoefening van de cultus gegarandeerd.

c) De Heilige Plaatsen en gebouwen zullen gevrijwaard blijven. Elke handeling, erop gericht hun heilig karakter te schenden, is verboden. De gouverneur kan de betrokken gemeenschappen uitnodigen de nodige herstellingen te doen. Geven deze geen gevolg aan zijn verzoek dan kan hij zelf, op hun kosten, tot de herstelling overgaan.

d) Als een Heilige Plaats of gebouw belastingvrij was op het ogenblik van de inrichting van de stad kan ze niet worden belast. Elke belastingswijziging, die discriminatie teweeg brengt tussen eigenaars of bezitters van de Heilige Plaatsen of hen in een minder gunstige positie stelt vergeleken met de belastingsvoet op het ogenblik van de aanbevelingen van de Algemene Vergadering, is uitgesloten.

14) *Speciale bevoegdheden van de gouverneur met betrekking tot de Heilige Plaatsen en godsdienstige gebouwen in de Stad en in geheel Palestina (Special powers of the Governor in respect of the Holy Places, religious buildings and sites in the City and in any part of Palestine).*

a) De gouverneur houdt zich vooral bezig met de bescherming van de Heilige Plaatsen in Jeruzalem.

b) De gouverneur maakt uit of de grondwettelijke bepalingen van de twee staten, tegenover Heilige Plaatsen en gebouwen buiten Jeruzalem worden nageleefd.

c) De gouverneur kan uitspraak doen in betwistingen tussen de religieuze gemeenschappen en betreffende de rituelen van één gemeenschap tegenover de Heilige Plaatsen en gebouwen.

Voor de uitoefening van deze functies kan de gouverneur zich laten bijstaan door een consultatieve raad van vertegenwoordigers van de verschillende godsdiensten.

Onder littera — D — van de resolutie van 29 november 1947 wordt gehandeld over de duur van het speciale regime. Ten laatste op 1 oktober 1948 zou het Statuut in werking treden voor een eerste periode van tien jaar, tenzij de Voogdijraad reeds eerder tot een herziening zou besluiten. Na tien jaar zou een herziening gebeuren in het licht van de opgedane ervaringen. De inwoners zouden zich vrij over mogelijke wijzigingen kunnen uitspreken bij referendum.

Zoals bekend verhinderde de oorlog van 1948 de toepassing van deze resolutie. Een door de Voogdijraad concreet uitgewerkt statuut voor Jeruzalem werd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties niet weerhouden. Nochtans vinden we in de onafhankelijkheidsverklaring van Israël een verwijzing naar de verdelingsbeslissing.

Hoofdstuk II : DE PERIODE VAN 1948 TOT 1967

A. Overzicht

In principe bleef Jeruzalem van 1948 tot 1967 nog steeds beheerst door het corpus separatum regime voorzien in het Statuut, uitgewerkt door de Algemene Vergadering op 29 november 1947. Deze resolutie werd echter nooit toegepast ten gevolge van de Israëliisch-Arabische oorlog van 1948. De frontlijn verdeelde de stad in twee helften.

Israël bezette het Westelijk en Noordelijk stadsgedeelte. Ook het Coenaculum (gelegen op de Zionberg) en het graf van David behoorden tot de Nieuwe - Stad.

Inmiddels had het Oude stadsgedeelte een Arabisch uitzicht gekregen. Oost-Jeruzalem, waar zich de meeste Heilige Plaatsen bevinden (Grafkerk, Golgotha, Klaagmuur, Al Aghsa en Omar-moskeeën), bleef bij Jordanië. In dit oude stadsgedeelte bevindt zich ook de Joodse enclave van de Scopusberg, waarvoor een eigen statuut is uitgewerkt.

Sedert de oorlog werden een aantal bestands- en wapenstilstandsakkoorden gesloten. De voornaamste daarvan zijn het wapenbestand voor Jeruzalem van 30 november 1948, waarvan de beginselen werden bekrachtigd in de algemene wapenstilstandsconventie van 3 april 1949 tussen Israël en Jordanië. Deze conventie regelt het statuut van de gedemilitariseerde zone van het Government House. Deze omvat o.a. de oude residentie van de Britse gouverneur (Government House), het Arabisch College en de Joodse landbouwschool. Deze zone noemt men ook wel eens de neutrale zone van het Rode Kruis omdat het dit organisme was

dat er door akkoorden met de Joodse en Arabische autoriteiten van 9 en 17 mei 1948 in slaagde deze zone onder zijn bescherming te brengen.

De UNO-Veiligheidsraad die reeds door de resoluties van 23 april, 29 mei en 15 juli 1948 was tussenbeide gekomen door de inrichting van een bestandscommissie en een toezichtsorgaan ter stopzetting van de militaire operaties keurde de algemene wapenstilstandsconventie goed op 11 augustus 1949. Daardoor kreeg het ingestelde regime een quasi-internationaal karakter.

Van belang is ook het akkoord van 7 juli 1948 aangevuld door de akkoorden van 21 juli en 30 november 1948 ter inrichting van de gedemilitariseerde zone van de Scopusberg. Ofschoon deze zone in het Jordaanse stadsgedeelte ligt zijn er naast het Arabische Augusta Victoria-ziekenhuis en het dorp Issaonia nog twee Joodse instellingen, het Hadassah ziekenhuis en de Hebreeuwse universiteit.

Ter gelegenheid van het akkoord van 7 juli 1948 lijnde een agent van de Verenigde Naties deze zone af. Op 21 juli sloten het Arabische en Joodse militair opperbevel een nieuw akkoord over de controlemethode en andere details. Op een nieuwe kaart werd de perimeter van de zone ingekrompen. Israël heeft deze inkrimping nooit aanvaard. Vandaar dat het dan ook nooit dit akkoord heeft ondertekend en slechts de afbakening van 7 juli aanvaardt.

Nochtans bleven de Verenigde Naties voorstander van een internationalisatie van Jeruzalem. Graaf Bernadotte, de door de V.N. aangeduide bemiddelaar, liet zich in die zin uit en werd daarin gevolgd door de Algemene Vergadering op 1 december 1948. De resolutie van 9 december 1949 illustreert de principiele gehechtheid van de Verenigde Naties aan de plannen voor een corpus separatum.

De situatie werd nog gecompliceerder toen Israël op 26 januari 1950 de beslissing nam, door een progressieve overbrenging van de ministeriële departementen naar Jeruzalem, deze symbolische stad tot zijn hoofdstad te maken. Hiertegen rezen hevige Arabische protesten.

Achttien jaar lang bleef Jeruzalem in twee delen gesplitst. De Joodse en Arabische administratie was gelijk georganiseerd. Elk had een gouverneur en een burgemeester.

Aan deze toestand kwam een einde door de Juni-oorlog van 1967. Israël ging over tot de bezetting van de gehele stad. Zijn langdurige wens ging in vervulling.

B) Statuut van Jeruzalem in de periode van 1948 tot 1967.

1) STATUUT VAN HET NIET DOOR DE UNO GECONTROLEERDE STADSGEDEELTE.

Aangezien het corpus separatum-regime, uitgewerkt door de Algemene Vergadering op 29 november 1947, nooit werd opgeheven, bleef het

principiële van kracht voor geheel Jeruzalem. Nochtans verhinderde het eerste Arabisch-Joods conflict in 1948 er de toepassing van. De frontlijn verdeelde de stad in een Westelijk en een Oostelijk gedeelte. Door de wapenstilstandsakkoorden van 3 april 1949 en 7 en 21 juli 1948 werden respectievelijk de zone van het Government House en de zone van de Scopusberg onder UNO-controle geplaatst.

Voor de rest viel het westelijk stadsgedeelte onder de Joodse administratie en het oostelijk stadsgedeelte onder de Arabische administratie. Elk had een eigen gouverneur en een eigen burgemeester. In principe had ook op deze gebieden de UNO-resolutie nr. 181 moeten toegepast worden. Item 3 voorzag een speciale plaats voor deze eigen administraties. Immers, onder de hoofding *local autonomy* werd gegarandeerd dat de bestaande, locale, autonome lichamen hun bevoegdheden zouden blijven behouden. Daarnaast zou de gouverneur een plan ter oprichting van speciale stadssectoren uitwerken.

Deze scheiding der administraties had een ingewikkelde toestand voor gevolg. In één en dezelfde stad werden de wetgevende, de uitvoerende en de gerechtelijke macht op een totaal andere wijze ingericht. Een logische toepassing van het verdelingsplan had dan ook vele inconsequenties kunnen voorkomen en de rechtszekerheid kunnen vergroten. Deze toestand zou tot 1967 duren.

Op de concrete organisatiemodaliteiten van de Joodse en de Arabische organisatie wordt hier niet verder ingegaan, vermits het veeleer gaat om een internrechtelijke aangelegenheid. Meer aandacht wordt dan ook besteed aan het statuut van de door de UNO gecontroleerde zones.

2) STATUUT VAN DE DOOR DE UNO GECONTROLEERDE ZONES.

a) *De betekenis van de bestands- en wapenstilstandsakkoorden van 7 en 21 juli 1948 en 3 april 1949.*

Deze akkoorden tussen Israël en Jordanië hebben aan de gedemilitariseerde zones in Jeruzalem een tegelijk conventioneel en voorlopig karakter gegeven.

1) Het conventioneel karakter

De UNO-tussenkomsten in de onderhandelingen hadden een fundamentele invloed op de tot stand gekomen akkoorden.

Aan de ene kant hield de Veiligheidsraad zich intens met de zaken bezig. Een hele reeks resoluties, waaruit de akkoorden uiteindelijk zijn voortgevloeid, dreigden naar de sancties van Kapittel 7 van het UNO-Handvest te grijpen als de resoluties niet werden nageleefd.

Aan de andere kant bemiddelden de bestandscommissie, de bemiddelaar en de waarnemers van de UNO om de tegengestelde meningen te verzoenen. Bij sommige akkoorden was de UNO zelfs partij.

Door deze UNO-interventies kregen de akkoorden een dubbel conventioneel karakter: enerzijds verbonden ze de oorlogvoerende partijen onderling en anderzijds, engageerden ze deze partijen tegenover de UNO. Dit alles laat toe de macht van de VN-organen in de gedemilitariseerde zones juridisch te funderen.

2) Het voorlopig karakter

Het voorlopig karakter van de bestands- en wapenstilstandsakkoorden, dat in de rechtsleer wordt erkend, uit zich op twee vlakken.

a) De akkoorden zelf bevestigen uitdrukkelijk het provisorisch karakter. De UNO-Veiligheidsraad interpreteerde de akkoorden in het licht van artikel 40 van het UNO-Handvest, namelijk als maatregelen die tot doel hebben de situatie niet te verergeren en die de rechten, aanspraken of posities van de partijen niet bevooroordeelen. Welnu, in art. 2 § 2 en art. 6 § 9 van de wapenstilstandsconventie van 3 april 1949 wordt dit bijna letterlijk zo vermeld.

b) De akkoorden zijn gesloten zonder tijdsbepaling.

Dit impliceert dat het voorlopig regime zou moeten eindigen bij het sluiten van een blijvende vrede tussen Israël en zijn burens. Het in werking treden van de VN-resolutie van 29 november 1947 zou normaal het einde hebben moeten betekenen van dit provisorische statuut.

b) *Inhoud van het Statuut voor de zone van het Government House.*

Het juridisch statuut van deze zone kan vanuit twee gezichtspunten worden gesitueerd. Enerzijds kan men de demilitarisatieclausules onderzoeken en anderzijds kan men kijken naar wat dit statuut meebrengt voor de burgerbevolking.

1) *Demilitarisatie.*

Het demilitarisatiestatuuat omvat enerzijds de verplichting voor de partijen zich van alle militaire en paramilitaire activiteiten in de zone te onthouden en anderzijds het recht voor de ONUST (Organisation des Nations Unies par la Sauvegarde de la Trêve, opgericht door een resolutie van de Veiligheidsraad van 29 mei 1948) om het nakomen van die verplichtingen te controleren.

Artikel 3 § 2 en art. 4 § 2 en 3 van de wapenstilstandsconventie van 3 april 1949 richtten een «no man's land» in waarin militaire noch paramilitaire groepen, evenmin als burgers zich mochten vertonen.

In artikel 11 worden waarnemers van de UNO ter beschikking gesteld en artikel 11 § 10 stelt dat de UNO-machten over totale bewegingsvrijheid in de zone moesten beschikken.

Deze bepalingen werden niet steeds gerespecteerd. Beide partijen bleven militaire activiteiten doorvoeren. Geregeld beschermden gewapende militairen en politieagenten werkende burgers. Dergelijke schendingen gaven aanleiding tot talrijke klachten en incidenten die een hoogtepunt

bereikten in de zomer van 1957. De ONUST kon de toestand niet aan en zijn bevoegdheden werden aangewend door de gemengde bestandscommissie en een speciaal comité dat was opgericht door de wapenstilstandsconventie van 3 april 1949.

De Veiligheidsraad wilde echter de zaken op punt stellen en op 22 januari 1958 gelastte een resolutie aan de ONUST alle activiteiten in de zone te reglementeren in samenwerking met de partijen in de schoot van de gemengde bestandscommissie.

2) De burgerbevolking

Was er ten aanzien van de demilitarisatie nog enig statuut, dan kan men ten aanzien van de burgerbevolking slechts een *vacuum iuris* vaststellen.

Het recht van toegang tot de zone was niet geregeld. Artikel 4 § 3 van de conventie van 3 april 1949 verbood alle toegang, maar deze werd ongedaan gemaakt door een regeling van 12 juni 1949. Algemeen aanvaard werd, dat voortaan de aanwezigheid van werklieden was toegelaten, maar niet die van gewapende politieagenten.

Het uitvoeren van burgerlijke activiteiten was evenmin geregeld. De ONUST ging ervan uit dat ze moesten worden toegelaten zo ze gereguleerd en gescheiden plaats vonden. Dergelijke schikking impliceerde evenwel de aflijning van een Israëliisch en een Jordaans *burgerlijk domein* evenals het respecteren van eigendomstitels.

De aflijning van een domein gebeurde sinds 1949 min of meer spontaan. De gronden werden verdeeld, maar over eigendomstitels werd niet gesproken. In antwoord op een rapport van de ONUST gaf de Veiligheidsraad na de incidenten van 1957 de aanbeveling de Israëli niet meer de Arabische gronden te laten gebruiken en omgekeerd, en de burgerlijke activiteiten te reglementeren langs onderhandelingen in de gemengde bestandscommissie.

c) *Inhoud van het Statuut voor de zone van de Scopusberg.*

Ook voor deze zone kunnen we een onderscheid maken tussen de demilitarisatieclausules en de implicaties van het statuut voor de burgerbevolking.

1) Demilitarisatie

Punt 4 van het akkoord van 7 juli 1948 bepaalt dat de verschillende sectoren van de zone van de Scopusberg gedemilitariseerde zones zijn onder VN-bescherming tot de vijandelijkheden zouden ophouden en een nieuw akkoord zou worden bereikt. Zowel Israël als de Arabische staten moesten hun troepen terug trekken. Ze mochten evenwel beperkte contingenten gewapende burgerlijke politie handhaven in hun respectievelijke sectoren.

Ondanks dergelijke bepaling oefenden de Verenigde Naties slechts func-

tionele bevoegdheden uit op het stuk van veiligheid en bijstand. Het regime beoogde enkel de status quo te behouden tot een definitief statuut zou komen vast te staan, zoals aangekondigd in artikel 8 van de wapenstilstandsconventie.

Jarenlang bleven beide partijen in hun eigen sektor. Israël wenste echter de omvang van de zone te behouden zoals ze was afgelijnd op 7 juli 1948. Zoals hoger vermeld werd de perimeter van deze Joodse enclave in Arabisch gebied op 21 juli 1948 ingekrompen.

In 1957 en 1958 begonnen Joden en Arabieren een uitdagend spelletje. Militaire stellingen werden opgericht en af en toe stuurden beiden gewapende patrouilles naar betwiste stroken, wat aanleiding gaf tot de nodige incidenten.

Toen de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties in 1957 zijn gezant, Urrutia, naar Jeruzalem stuurde kon deze er de regeringen toe bewegen de militaire installaties af te breken en maatregelen te treffen ter verscherping van de UNO-controle.

De incidenten duurden evenwel onverminderd voort. Toen op 26 mei 1958 de Canadese voorzitter van de gemengde bestandscommissie het leven liet in een incident besliste de ONUST de status quo aan de UNO te onderwerpen, zonder inmenging van de betrokken partijen.

2) De burgerbevolking.

De zone van de Scopusberg is een Joodse enclave in Arabisch gebied. Naast het Israëliësch personeel van het ziekenhuis en de universiteit is er ook een aanzienlijke Arabische bevolking die veel last ondervond van de Israëliësche pogingen om de Arabische burgerbevolking in de nabijheid van de Joodse sektor te controleren. Ook deze toestand was aanleiding tot tal van incidenten.

d) *Israël wil Jeruzalem als hoofdstad.*

Jeruzalem is dus een heel bijzondere stad. Zowel Israël als Jordanië maken er aanspraak op. Israël wil Jeruzalem tot exclusief Joodse stad maken. Jordanië is meer gereserveerd en verlangt enkel de toepassing van de resolutie nummer 242, zodat het oostelijk deel van de stad weer onder Jordaans bestuur zou vallen.

In afwachting daarvan pogen de Israëlië niet alleen Jordanië, maar ook de gehele Arabische wereld voor een voldongen feit te plaatsen. Het uitzicht van het Arabische stadsgedeelte wordt systematisch veranderd, zodoende dat als ooit de resolutie 242 wordt toegepast de Arabieren slechts een Joodse stad zouden *erven*.

Reeds lang voor de oorlog van 1967 echter verzwaarde de Israëliësche regering haar druk op de stad door West-Jeruzalem tot hoofdstad van de nieuwe staat Israël uit te roepen op 23 juli 1950. Eind 1948 reeds werden demonstratief enkele ministeriële departementen en de zetel van de

regering naar West-Jeruzalem verlegd. Het parlement (de Knesseth) hield sinds juni 1951 een speciale zitting in de stad.

Vanaf dat ogenblik zetten de Israëli een campagne in om er de andere staten, en vooral de Westerse landen van te overtuigen hun ambassades naar Jeruzalem over te brengen. Deze campagne is grotendeels ijdel gebleven. Slechts de Afrikaanse staten, enkele Latijns-Amerikaanse landen en Nederland zetten de door Israël gewenste stap. Na de oktoberoorlog van 1973 ondervond vooral Nederland de gevolgen van deze houding. De Arabische staten aanzagen deze Nederlandse geste als een van de redenen om onze noorderburen extra hard te treffen door de olieboycot.

Voor het overige hielden de meeste westerse landen vast aan het *corpus separatum*-principe. De Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië, Spanje, Griekenland, Turkije en ook België behielden Consuls-Generaal in Jeruzalem zonder evenwel daarvoor aan Israël of Jordanië een exequatur aan te vragen. De respectievelijke ambassades bleven evenwel in Tel-Aviv gevestigd.

Deze houding irriteerde vele Israëlische middens en een nieuwe campagne in de pers had tot doel de regering er toe aan te zetten de betrokken landen tot het aanvragen van een exequatur te bewegen.

Deze drukte rond het exequatur is slechts te begrijpen in het licht van de toenmalige volkenrechtelijke praktijk in verband met de erkenning van staten. Aangenomen werd dat bij het vestigen van consulaire betrekkingen tussen staten, de aanvraag en het verlenen van een exequatur de erkenning impliceerde. In de hedendaagse tussenstaatse praktijk is deze theorie evenwel voorbijgestreefd. Het verlenen van een exequatur kan immers gepaard gaan met de stipulatie dat daardoor nog geen erkenning ontstaat.

Toen België op 16 januari 1950 Israël «de iure» erkende, overhandigde minister van buitenlandse zaken, Van Zeeland, aan de Israëlische minister in Brussel, Amir, een memorandum waarin de Belgische regering stelde dat door deze erkenning de afbakening van het territorium van Israël niet werd bevooroordeeld. Er werd ook aangedrongen op een internationalisatie van Jeruzalem.

Op dit ogenblik houdt België zijn ambassade in Tel-Aviv en zijn Consulaat-Generaal in Jeruzalem.

Na de zesdaagse juni-oorlog van 1967 werd het Oude Stadsdeel van Jeruzalem niet alleen feitelijk, maar ook administratief veroverd. Het installeren van bestuurlijke organen in Jeruzalem beperkte zich niet alleen meer tot West-Jeruzalem, maar breidde zich ook uit naar Oost-Jeruzalem. Op 7 mei 1971 besliste de minister van justitie zijn departement evenals de *Supreme Court* en de *Court* naar de Arabische sektor over te hevelen. Ook vice-premier Allon, nu minister van buitenlandse zaken in de regering Rabin, nam er zijn intrek in één van de nieuwe huizen.

Nochtans houden de Westerse landen voet bij stuk: de ambassades blijven in Tel-Aviv! Geregeld wordt deze stellingname bevestigd. Zo stuurde het Belgische ministerie van buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking in mei 1973 een dienstorder aan de Belgische diensten in Israël waarin alle diensten eraan worden herinnerd dat België Jeruzalem niet erkent als hoofdstad van Israël. Wanneer mededelingen dienen gericht te worden aan de Israëlische regering wordt gevraagd, noch op de omslag, noch in het adres vermeld op de brief, melding te maken van het woord *Jeruzalem*. De voorkeur wordt gegeven aan het bezorgen van deze mededelingen via de ambassade te Tel-Aviv, eerder dan via het Consulaat-Generaal te Jeruzalem.

Dadelijk valt op dat deze toestand van de vertegenwoordigers van staten in Israël uitermate veel formalisme, diplomatie en zin voor nuancering vereist om toch maar geen aanleiding te geven tot de veronderstelling van de Israëlische regering dat Jeruzalem als hoofdstad zou zijn erkend. Deze ambigüe situatie brengt ook communicatiestoornissen teweeg tussen de Israëlische regering en de consulaire zendingen. Slechts zeer zelden worden officiële Israëlische documenten bekend gemaakt, zeker niet als het gaat om informatie over het «Master Plan». De voornaamste semi-officiële bron is de pers. De Consulaten-Generaal kunnen onmogelijk aan de autoriteiten mededeling vragen van documenten die betrekking hebben op activiteiten in het Arabische stadsdeel zonder impliciet de Israëlische aanwezigheid in de bezette, geannexeerde zone te erkennen.

Zoals hoger vermeld hielden nog vóór 1967 de Afrikaanse staten, enkele Latijns-Amerikaanse landen en Nederland hun ambassades in Jeruzalem.

Waren de Afrikaanse staten tot vóór 1967 uiterst royaal tegenover Israël, dan is daar nu toch verandering in gekomen. De Afrikaanse landen hebben nooit de bezetting van Arabische gebieden erkend. De weigering van Israël om de resolutie 242 van 22 november 1967 toe te passen betekende dan ook een eerste barst in de onderlinge betrekkingen. Ook het religieuze element speelde een belangrijke rol. De meeste Afrikaanse landen, musulmaans georiënteerd, werden geschokt door de Israëlische politiek die erop gericht was aan Jeruzalem een Joods uitzicht te geven. Het gevolg hiervan was dat de Israëlisch-Afrikaanse betrekkingen constant verslechterden terwijl de band van Islamitische solidariteit evenredig aangroeide.

De recente oorlog van 6 oktober 1973 deed voor velen de deur dicht. Ruanda, Dahomey, Kameroen, Zaïre, Guinea, Oeganda, Tsjaad, Niger, Mali, Burundi, Togo en Ethiopië verbraken in een tijdspanne van enkele dagen hun diplomatieke betrekkingen met Jeruzalem. Deze beslissingen verminderden bijgevolg het aantal ambassades in Jeruzalem gevoelig.

De vroegere sympathie van de Afrikaanse staten tegenover Israël is dus

nu in zijn tegendeel omgeslagen. Sommige landen, met Oeganda voorop, prediken nu zelfs een regelrecht anti-zionisme. Een en ander kende een hoogtepunt op de jongste top van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE) te Kampala waarbij de voorgestelde tekst van de eindresolutie een voorstel bevatte tot uitstoting van Israël uit de Verenigde Naties. Bij de stemming over de tekst van deze resolutie, eind juli van dit jaar, bleek het merendeel van de lidstaten van de OAE evenwel niet geneigd om zich op dit stuk achter de wensen te scharen van de nieuwe voorzitter van de organisatie, Idi Amin Dada, president van Oeganda.

Dat het toen niet tot een dergelijk standpunt is gekomen kan alleen maar met een zucht van verlichting worden onthaald. Bedenken we maar wat een moeilijke situaties zouden zijn ontstaan door het scheppen van een dergelijk precedent, namelijk het nastreven van de uitsluiting uit de UNO van een controversieel land, door een «en bloc» optredend aantal staten.

Hoofdstuk III. DE VERJOODSING VAN JERUZALEM

A. Overzicht van de situatie na 1967.

Het plan voor de verdeling van Palestina van 29 november 1947, uitgewerkt door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, richtte Jeruzalem in als een internationale enclave met een *corpus separatum*-regime. De gevechten van 1948 verhinderden de toepassing van deze resolutie, en na het bestand van 3 april 1949 hadden Israël en Jordanië elk de controle over een deel van de stad, terwijl enkele zones aan UNO-controle werden onderworpen. Deze toetsand duurde tot 1967.

De *Blitzkrieg* van juni 1967 zorgde voor een totaal nieuwe situatie in het Midden-Oosten. Israël veroverde aanzienlijke Arabische gebiedsdelen waaronder de strategisch belangrijke Golanheuveld en de heuvels van Charm-El-Cheikh. Daarbij komen nog de bezetting van de Sinaïwoestijn waardoor de Joden de controle verkregen over een oever van de golf van Akkaba. Ook het ootselijk stadsgedeelte van Jeruzalem werd bezet.

Onmiddellijk werden alle barrières tussen de Israëlische en Arabische sectoren verwijderd. Ondanks protest van de Verenigde Naties besliste de Knesseth op 28 juni 1967 tot integratie van Oud-Jeruzalem in een verenigd Jeruzalem. Meteen werden de grenzen van de stad verlegd, zuidelijk bijna tot in Bethlehem en noordelijk tot de luchthaven van Kalandia.

De hevigste reacties tegen de Israëlische handelwijze kwamen voorlopig

uit New York. Op 4 en 14 juli 1967 aanvaardde de Algemene Vergadering twee resoluties waarin annexaties ongegrond werden verklaard. Maar nog voor de eerste resolutie was opgesteld waren reeds een 250-tal Arabische families onteigend en hun huizen verwoest.

Op 22 november 1967 volgde de resolutie nr. 242 van de Veiligheidsraad. In januari 1968 onteigende Israël nog eens 800 ha Arabisch gebied en kondigde zijn plannen aan de hellingen van de Scopusberg te bebouwen. Arabisch protest had slechts de afzetting van de Arabische burgemeester van Jeruzalem voor gevolg. Zodoende bleef er nu slechts één enkele (Israëlische) gouverneur en burgemeester over voor de gehele stad.

In 1968, 1969 en 1971 vaardigde de Veiligheidsraad nog drie resoluties uit die specifiek op Jeruzalem van toepassing waren. Ze werden echter net als de andere door Israël zonder meer genegeerd.

Vooraf sedert 1970 werd de toestand gespannen. De Israëli ontwierpen het *Master Plan* voor Jeruzalem dat in een verdubbeling van de Joodse bevolking voorzag tegen 1980. De stad zou dan ruim 900.000 inwoners moeten tellen. De bedoeling van de bouwplannen is duidelijk: het Arabische stadsgedeelte omringen met een Joodse huizingordel en aldus de hele Arabische wereld voor een voldongen feit stellen. Jeruzalem zou zo zijn internationaal karakter verliezen en de Arabieren zouden niet anders kunnen dan berusten in het verlies van een heiligdom.

Misschien zou dit alles niet zo dramatisch zijn aangekomen, waren er niet de omstandigheden waarin het *Master Plan* wordt gerealiseerd. Talloze Arabische wijken en zelfs hele dorpen worden onteigend en geconfisqueerd. De burgers wordt het leven onmogelijk gemaakt; ze worden met geweld uitgedreven, hun huizen worden verwoest; onwilligen worden zonder meer gearresteerd, enz. Sommige handelingen druisen regelrecht in tegen de bepalingen van de Conventie van Den Haag over het oorlogsrecht, 1907, tegen artikel 2 § 4 van het UNO-handvest en tegen de Rode-Kruis Conventie van Genève, 1949.

Waren de Joden aanvankelijk opgezet met de verjoodsing van hun heilig Jeruzalem, dan stuit nu het onesthetisch karakter van vele constructies menig Jood tegen de borst. Samen met het Arabische- en het wereldbewustzijn vragen zij respekt voor het traditioneel karakter van hun stad.

B. De UNO-resoluties.

Zoals reeds gezegd hebben de Verenigde Naties altijd de nadruk gelegd op een internationaal statuut voor Jeruzalem. Begrijpelijkerwijze reageerden ze dan ook heftig tegen de Israëlische beslissing tot eenmaking van de stad en de «fait accompli»-bedoelingen tegenover de Arabieren. Amper een week na de eenmakingsbeslissing, op 4 juli 1967, verklaarde de Algemene Vergadering in de resolutie 2253, de annexatie ongegrond.

Israël werd gevraagd geen maatregelen meer te nemen om de status van de stad te veranderen. Tien dagen later slechts, op 14 juli 1967 volgde een tweede resolutie, nummer 2254, die de principes van de eerste resolutie herhaalde.

Israël legde deze documenten eenvoudigweg opzij en ging verder met de onteigening en vernieling van Arabische huizen. Niet altijd werd voorzien in een adequate huisvesting voor de slachtoffers. Gelukkig konden vele Arabische Christenen een beroep doen op de materiële bijstand van hun Patriarchaat dat hen in vele gevallen kosteloos logement kon ter beschikking stellen.

Op 22 november 1967 liet de UNO-Veiligheidsraad zich voor het eerst in met de zaak. Resultaat was de resolutie 242. Hierin werd verwezen naar de beginselen van het handvest van de Verenigde Naties voor de vestiging van een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten.

Het grote probleem was en is nog steeds de interpretatie van artikel 1, a waarin gesproken wordt over de terugtrekking van de Israëliische strijdkrachten uit gebieden die bezet zijn tijdens het jongste conflict. In de oorspronkelijke engelse tekst wordt gesproken van *withdrawal of Israeli armed forces from territories occupied in the recent conflict*, terwijl de Franse en Russische vertalingen het hebben over *les territoires occupés, de bezette gebieden*.

Welnu, de Verenigde Staten baseren zich op de engelse tekst en zeggen dat Israël zich *niet* uit *alle* bezette gebieden hoeft terug te trekken. Daarentegen houden de Fransen en de Russen het bij hun tekst en eisen samen met de Arabieren dat de Joden effectief alle bezet gebied ontruimen vooraleer aan besprekingen te beginnen.

Zoals gezegd legde Israël ook deze resolutie naast zich neer. In de tekst wordt niet gesproken over Jeruzalem, maar de houding van Israël tegenover Jeruzalem maakt de stipte toepassing van de franse tekst van de resolutie hoe langer hoe onwaarschijnlijker. Immers, zou het niet onlogisch zijn als Israël zich nu nog uit bezet Jeruzalem zou terugtrekken?

Een militaire parade in mei 1968 ter herdenking van de oprichting van de staat Israël, en gehouden in strijd met o.a de veiligheidsmaatregelen van de principieel nog geldende resolutie nr. 181 van 29 november 1947, leidde op 21 mei 1968 tot de aanvaarding van de resolutie nr. 252 in de Veiligheidsraad. Deze resolutie, de eerste die uitsluitend betrekking had op Jeruzalem, herhaalde de principes van de Algemene Vergadering van 4 en 14 juli 1967. Ze verklaarde alle door Israël genomen maatregelen ongeldig en verbood het nemen van dergelijke maatregelen in de toekomst. Eens te meer weigerde Israël de toepassing ervan. Integendeel, er werd nog meer spoed aan de dag gelegd voor de omvorming van de stad.

Een gelijkaardige resolutie, nummer 267, kwam er in juli 1969. De

enige reactie van de Israëlische minister van informatie was, dat ze de door Israël bewust in het leven geroepen feitelijke toestand, niet kon beïnvloeden vermits alle politieke risico's goed overwogen waren.

Ook de resolutie nummer 298 van 25 september 1971 onderging hetzelfde lot ofschoon was voorzien dat de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties binnen de zestig dagen aan de Veiligheidsraad verslag zou uitbrengen over de naleving ervan. Hoe kon er verslag worden uitgebracht als Israël niet mee wilde?

In de resolutie van de commissie van de rechten van de Mens van 6 en 7 april 1972 staat dan ook te lezen: « ... *déplorant qu'Israël persiste dans son mépris et son inobservation de toutes les résolutions de l'Organisation des Nations Unies sur la protection des droits de l'homme dans les territoires occupés et sur la préservation de leur composition démographique et de leur caractère géographique.* »

C. De bouwplannen, de onteigeningen, de vernielingen, de uitdrijvingen.

1) DE BOUWPLANNEN EN DE ONTEIGENINGEN

Sedert de zesdaagse juni-oorlog bezet Israël het oostelijk stadsgedeelte van Jeruzalem. Doelbewust werd onmiddellijk een aanvang genomen met het verjoodsen van de Arabische sektor. Een en ander kreeg zijn beslag in het *Master Plan for greater Jerusalem* waarvan de doelstellingen door de Israëlische minister voor huisvesting, Sharef, als volgt werden omschreven: *To settle new immigrants as quickly as possible, in order to keep Jerusalem a Jewish city.*

Volgens Jordanië werd de oorlog van 1967 in zionistische middens reeds jarenlang voorbereid, vermits in de voorbereidingen van het *Master Plan* rond 1964 reeds rekening werd gehouden met een mogelijke latere hereniging van de stad.

Israël, dat bij zijn oprichting de corpus separatumresolutie van 29 november 1947 aanvaardde, weigert deze nu nog toe te passen. Het verantwoordt zijn houding door te zeggen dat een internationalisering van de stad ruim 110.000 Joden zou verhinderen tot Israël te behoren. Dat omgekeerd hetzelfde kan worden gezegd voor ruim 100.000 Arabieren schijnt niet in overweging te worden genomen.

Een andere rechtvaardiging voor zijn optreden ziet Israël in het feit dat Jeruzalem reeds eeuwen de traditionele Joodse hoofdstad is. De juiste motieven zijn evenwel te zoeken in territoriale, militaire, politieke, toeristische en economische argumenten, wat het oecumenisch rookgordijn ook moge voorhouden. De Israëli willen de hele wereld voor een voldongen feit stellen.

Zo werd sedert 1967 de bouw voorzien van 24000 appartementen, daar waar er in 1967 slechts 49000 waren in de Joodse sektor en

13000 in de Arabische. Praktisch alle nieuwe wijken en constructies bevinden zich in Oost-Jeruzalem of het *no man's land*.

Vandaar dat zowat alle Arabische woningen rond de Klaagmuur systematisch werden onteigend opdat niets het Joodse carcan rond de stad zou onderbreken.

a) *Israël schendt het bezettingsrecht.*

Logischerwijze rijst de vraag in welke mate Israël dit alles mag doen en welke limieten eventueel reeds werden overschreden.

Vooreerst moeten we opmerken dat de door Israël sinds 1967 veroverde gebieden, en dus ook Oost-Jeruzalem, het voorwerp vormen van een bezetting. Volgens F. Berber is er bezetting telkens tijdens een oorlog vijandig gebied in de feitelijke macht van één of meerdere oorlogvoerende partijen valt, zodat de vroegere gezagsinstanties worden uitgeschakeld. Dit impliceert evenwel niet dat de bezetter willekeurig zou mogen optreden. Soldaten, zowel als burgers in het bezette gebied moeten beschermd worden evenals instellingen en materiële goederen. Dit is af te leiden uit artikel 47 van de 4e Conventie van Genève van 12 augustus 1949.

Het bezettingsrecht berust echter niet op het privaatrecht, maar veeleer op het volkenrecht en meer bepaald op het oorlogsrecht. Dit impliceert dat aan de soevereiniteit van de bezetter een dubbele grens zal worden gesteld. Enerzijds heeft de bezetting als wezenlijk kenmerk dat de bezettingssoevereiniteit voorlopig is. Anderzijds mag de uitoefening ervan niet indruisen tegen het interne recht van de bezettende staat en zeker niet tegen de regels van het volkenrecht.

Volgens art. 43 van de Conventie van Den Haag over het oorlogsrecht te land, 1907, gaat het wettelijk gezag over de bezette gebieden effectief over in handen van de bezetter en mag deze alle maatregelen treffen om in de mate van het mogelijke de openbare orde en het openbaar leven weer op punt te stellen. Maar het voorlopig karakter van de bezetting brengt mee dat de wetgevende, uitvoerende en gerechtelijke soevereiniteit van de bezette staat niet nodeloos mag ontkracht worden, evenmin als er tot annexatie mag worden overgegaan. Zo dit toch het geval is, is er een volkenrechtelijk delikt. De bezettende regering mag geen maatregelen treffen die haar bezettingsbevoegdheden te buiten gaan.

Welnu, de Israëlische regering is niet alleen overgegaan tot annexatie, maar stelt in het bezette stadsgedeelte ook handelingen alsof Oost-Jeruzalem een integrerend deel uitmaakte van Israël.

De informatie van Jeruzalem in een Joodse stad is ook strijdig met artikel 53 van de Haagse Conventie, dat de bezetter enkel toelaat de openbare gebouwen, bossen en landbouwgebieden in bezet gebied te beheren als bestuurder of te gebruiken als vruchtgebruiker.

Ook het bepaalde in artikel 56 van de Haagse Conventie wordt niet

nageleefd: eigendommen van gemeenten, godsdiensten, weldadigheids-, onderwijs-, kunst- en wetenschappelijke instellingen moeten als privaateigendom behandeld worden, ook als ze eigendom zijn van de staat. Elke inbeslagname of beschadiging van kunst- en wetenschappelijke werken is verboden.

In de Haagse Conventie van 1907 vinden we ook een aantal grondbeginselen over de bescherming van de burgerbevolking die ook op de toestand in Oost-Jeruzalem van toepassing zijn. Het is verboden de privaateigendom aan te tasten of te plunderen (art. 46, 2 en 47). De eer en de rechten van de familie, het leven van de burgers en de privaateigendom, evenals de religieuze overtuigingen en de godsdienstige handelingen moeten worden gerespekteerd (art. 46, 1).

Hieruit volgt dat wanneer de Israëliëse regering overgaat tot onteigeningen, deze geen discriminatoir karakter hebben en gepaard moeten gaan met een billijke schadevergoeding. Dat de onteigeningen specifiek gericht zijn tegen de Arabische bevolking is overduidelijk, maar ook kergens logisch: Oost-Jeruzalem is nu eenmaal de Arabische sektor van de stad.

Daartegenover staat, dat in veruit de meeste gevallen niet alleen schadevergoeding wordt geweigerd, maar dat tevens de slachtoffers zonder nieuw onderdak op straat worden gezet. Hun enige toevlucht is vaak een of ander vluchtelingenkamp waar de levensomstandigheden beneden alle minima liggen.

Het Internationale Rode Kruis stelt dan ook alles in het werk om de slachtoffers met giften in natura te helpen en hun eisen tot schadevergoeding bij de Israëliëse autoriteiten te ondersteunen. Mede onder deze druk is Israël het onhoudbare van de situatie gaan inzien. Eind 1972 werd een project tot schadeloosstelling van Arabieren in Jeruzalem uitgewerkt. Het aantal gerechtigden op een uitkering werd op ruim tienduizend geraamd.

b) *Enkele reacties op de transformatie van de stad.*

Vermits het in de bedoeling ligt van de Israëliëse om een *voldongen feit-politiek* te voeren en daardoor alle discussie rond het toekomstige lot van Jeruzalem uit te sluiten, spreekt het vanzelf dat het *Master Plan* op fel Arabisch verzet stuit. De Arabieren moeten machteloos toezien hoe dag na dag de Joodse greep op de stad klemmender wordt. Zij beroepen zich dan ook op de verschillende UNO-resoluties en andere teksten om herstel te bekomen van hun rechten. Het verzet tegen de transformatie en de verjoodsing gaat niet enkel uit van de Arabische regeringen (waaronder vooral Jordanië omdat dit land rechtstreeks dan elke andere staat bij de zaak is betrokken) maar ook van de Arabische pers die in de hele toestand stof vindt voor scherpe kritiek. De controverse bleef niet beperkt tot Arabische kringen. Spoedig zette ze zich door op internationaal vlak.

Zoals gezegd namen de Verenigde Naties van in den beginne een negatieve houding aan tegenover de Israëlische politiek ter zake. In februari 1971 bevestigde de Amerikaanse regering haar afkeur tegenover elke eenzijdige wijziging van het statuut van de stad.

De resolutie van de commissie voor de rechten van de Mens van 6-7 april 1972 zegt: «*Gravement préoccupée par tous les actes et par toutes les politiques qui ont des répercussions sur le statut ou le caractère des territoires occupés et sur les droits fondamentaux de leurs habitants*

... Invite vivement Israël à annuler immédiatement toutes les mesures et à renoncer à toutes les politiques qui affectent la structure démographique ou le caractère physique des territoires arabes occupés ainsi que les droits fondamentaux de leurs habitants.

... Réaffirme que toutes les mesures prises par Israël pour annexer les territoires occupés ou y implanter des colonies sont nulles et non avenues».

Inderdaad, Israël verjoedst niet enkel de Arabische sektor van Jeruzalem, maar voert ook in de andere bezette gebieden — op een uiteraard beperkter schaal — een aanwezigheidspolitiek. Daar waar een en ander zich aanvankelijk beperkte tot vroeger Jordaans gebied, worden nu ook al kibboetz gebouwd op vroeger Egyptisch gebied in de heuvels van Charm-El-Cheikh en vroeger Syrisch gebied in de Golanheuvels, tot zelfs vlak achter de militaire posten. Vandaar dat de *stap-voor-stap-methode* van Henry Kissinger om ooit te komen tot een globale vrede in het Midden-Oosten kritisch dient bekeken te worden, ook al worden belangrijke successen geboekt zoals het jongste Sinai-akkoord dat op 4 september 1975 tussen Israëlische en Egyptische afgevaardigden in Genève werd ondertekend. Het gevaar is immers niet onbestaande dat de onderhandelingen vastlopen als gehandeld zal dienen te worden over de teruggave van bezet gebied waar nu bloeiende Israëlische nederzettingen zijn gevestigd.

Op 9 juli 1972 besloot de UNESCO aan Israël te vragen de defiguratiewerken in Jeruzalem stop te zetten. De Secretaris-Generaal van het uitvoerend Comité beschuldigde Israël ervan het panorama en het Arabisch aspekt van de stad te schenden. Israël bleef echter verder gaan met zijn weloverwogen omvormingsplannen ten uitvoer te brengen ten koste van onteigeningen, uitdrijvingen en afbraken, zoals de vroegere Arabische burgemeester van Oud-Jeruzalem, Raoubi el Khatib, verklaarde.

c) *De houding van de Joodse bevolking tegenover de transformaties.*

In de euforie na de overwinning in de zesdaagse oorlog stond vrijwel elke Jood welgezind tegenover de transformatie van Jeruzalem in een exclusief Joodse stad. Het vooruitzicht dat Jeruzalem een wereldstad zou worden die ruim het dubbel aantal Joden zou kunnen onderbrengen dan de toenmalige bevolking groot was, sprak eenieder aan.

Toen na een paar jaar de excessieve omvang van de werken zich liet gevoelen en het anti-esthetische karakter van sommige constructies en vooral het niet-economisch aspekt van de hele zaak en de uitsluitend prestigegerichte politiek van de regering aantoonde kwam menig redelijk denkend Jood tegen de plannen in verzet. Ook minister van Financiën, Sapir, verbaasde zich over het feit dat in Jeruzalem een echte bouwwoede heerste, terwijl elders in Israël nog ruim 51.000 appartementen leeg stonden.

Twee recente gevallen illustreren de interne oppositie tegen een ondoordacht bouwbeleid.

Op 12 december 1972 rees er verzet voor het comité van binnenlandse zaken in de Knesseth tegen het *Wolfson-Towers-project*, de constructie van een building. De opposanten verweten het projekt zijn tegelijk anti-esthetisch en niet-economisch karakter.

In januari 1973 was er een rumoerige zitting van de Gemeenteraad van Jeruzalem over een belangrijk investeringsprojekt op de Djebel Mukaber. Het ging om het eerste privé-bouwproject in Oost-Jeruzalem. De promotor was een zekere Abud Levi. De pers en de publieke opinie reageerden heftig tegen *la désécoration d'un paysage qui appartient au monde entier et non à M. Abud Levi*. Op 11 februari 1973 gaf de gemeenteraad dan ook toe dat dergelijk projekt niet kon doorgaan dan in het kader van een algemeen streekplan.

Deze interne reacties hebben reeds af en toe kunnen bereiken dat het *Master Plan* werd gewijzigd in functie van het esthetisch uitzicht van de stad.

2) DE VERNIELINGEN EN DE UITDRIJVINGEN.

a) *De feiten.*

Zoals gezegd willen de Israëli Oost-Jeruzalem in een exclusief Joodse stad transformeren. Daartoe worden vele huizen en zelfs hele wijken onteigend. Daar blijft het echter in de meeste gevallen niet bij. Bij de minste weerstand worden de Arabische bewoners met geweld verdreven. Hun huizen worden onder verschillende (vaak ongegronde) preteksten vernield: urbanisme, repesaillemaatregelen, openbaar belang, enz.

Anderzijds pogen de Israëli de Arabieren ook spontaan te doen wegtrekken. Daartoe nemen ze maatregelen die de levensomstandigheden onmogelijk maken. Het onderwijs wordt bemoeilijkt; er worden overdreven hoge belastingen en taksen geheven; burgers worden willekeurig gearresteerd. Soms evenwel komt de Israëlische regering positief tussenbeide door financiële tussenkomsten in de emigratiekosten te versluisen op voorwaarde dat de betrokkenen niet meer terugkeren.

Het Institute for Palestine Studies vermeldde in zijn tijdschrift: *Israël's violations of human rights in the occupied territories — a documented report* een aantal schendingen van de Conventie van Genève, 1949. Naast

de uitdrijvingen en de onteigeningen wordt er gesproken over het doden van ongewapende Arabische burgers bij het vernielen van hun dorpen, folteringen en onmenselijke behandelingen van mannen, vrouwen en kinderen ; vernielingen van huizen en dorpen met ziekenhuizen en scholen daarbij inbegrepen.

In 1972 alleen reeds zouden ruim 3.500 Arabieren zijn verdreven om plaats te maken voor Amerikaanse en Russische Joden.

b) *Israël schendt het bezettingsrecht.*

Ook deze handelingen van de Israëli moeten beoordeeld worden in het licht van het bezettingsrecht.

Aangenomen wordt dat de bezettende macht in het bezette gebied, ter bescherming van zijn militaire positie, alle maatregelen mag nemen om te voorkomen dat er acties worden gevoerd tegen hem. Dit impliceert dat de bezetter bijvoorbeeld mag bevelen alle wapens in te leveren.

De door de vroegere soeverein geheven taksen en belastingen kunnen verder worden geïnd, maar de bestuurskosten moeten door de bezetter worden gedragen. De overdreven taksen en belastingen die de Israëli heffen, en die vooral de Heilige Plaatsen treffen, zijn evenwel niet te verantwoorden.

Eventueel mogen installaties die toebehoren aan steden en dorpen of zelfs aan particulieren tegen betaling of tegen ontvangstbewijs worden opgevorderd. Met dit principe zijn de vernielingen van scholen en ziekenhuizen in de Oude Stad niet te verzoenen.

Verder worden ook de principes van de reeds hoger vermelde artikelen 46 en 47 van de Haagse Conventie over oorlogsrecht van 1907 geschonden. De grondnorm voor de bescherming van de mensenrechten die vervat ligt in artikel 27 van de Conventie van het Rode Kruis van Genève 1949 wordt evenmin nageleefd. Gesteld wordt dat de personen in bezet gebied recht hebben op respect van hun persoon, hun eer, hun familierechten, hun religieuze overtuigingen en geplogenheden, hun gewoonten en gebruiken, en dat ze menselijk behandeld moeten worden.

Artikel 33 van de Conventie van Genève stelt het principe van de individuele verantwoordelijkheid voor misdaden en aanslagen. Collectieve acties tegen personen en eigendommen zijn verboden. Welnu, in Jeruzalem is het opblazen van huizen naar aanleiding van represaillemaatregelen een normaal verschijnsel. Veelal worden deze acties tegen woningen ondernomen omdat de eigenaars familie zijn van of onderkomen hadden verleend aan verdachten. Minister van Defensie, Moshe Dayan, zelf bevestigde het principe van de collectieve verantwoordelijkheid van een familie voor de daden van haar leden.

Deportaties en gedwongen evacuatie van bewoners uit het bezette gebied zijn evenmin door het bezettingsrecht te rechtvaardigen. Artikel 49 van

de Conventie van Genève verbiedt alle individuele of massale uitdrijvingen van personen uit de bezette gebieden. Welnu, de uitdrijvingen vooral naar Jordanië, gaan onverminderd verder. Hun aantal is zelfs niet te schatten. Praktisch nooit zijn de uitdrijvingen te rechtvaardigen om veiligheidsredenen en slechts uitzonderlijk kunnen militaire redenen worden ingeroepen. Daarbij komt nog dat de regering zich niet bekommert om de huisvesting van de getroffen Arabieren. Dezen komen dan ook meestal in kampen terecht.

Ook artikel 53 van de Conventie wordt geschonden. Roerende en onroerende goederen worden immers vernield. Ongetwijfeld heeft Israël ook handelingen gesteld die ingaan tegen artikel 2 §4 van het UNO-Handvest, houdende het verbod van gebruik of bedreiging met wapengeweld. Vandaar dat de Verenigde Naties meerdere malen bevestigd hebben dat de verovering en de aanhechting van de Arabische gebieden en Oost-Jeruzalem niet kunnen worden erkend.

Een nota over de toepassing van de 4e Conventie van Genève van 12 augustus 1949, opgemaakt te Brussel op 15 juli 1971 zegt: *Plusieurs destructions de maisons et expulsions de personnes, contraires à la 4ième Convention ayant eu lieu au cours de l'année 1969, le CICR (Internationale Rode Kruis) a réaffirmé son opposition à de telles mesures, mais n'a pas obtenu un changement d'attitude des autorités occupantes. Ses délégués se sont en outre efforcés d'assister les victimes par des dons en nature, tout en appuyant leurs demandes d'indemnité auprès des autorités israéliennes* (Rapport global d'activités du CICR : 1970, pg. 53).

Ook de resolutie van de commissie van de rechten van de Mens van 6 - 7 april 1972 stelt vast: *... Prenant note du fait selon la Convention de Genève du 12 août 1949, l'expulsion ou le déplacement illicite de personnes, ..., ainsi que la destruction et l'appropriation de nombreux lieux constituent des violations graves de la Convention.*

3) HET POSITIEVE VAN DE TOESTAND VOOR DE ARABIËN.

Ofschoon de huidige plannen van Israël om Jeruzalem tot een exclusief Joodse stad te transformeren begrijpelijkerwijze op verzet stuiten in Arabische kringen, mag men niet uit het oog verliezen dat vele Arabieren in Jeruzalem op de lange duur profijt zullen halen uit de uitbreiding van de stad.

Velen onder hen aanzien de verjoodsing als een kwaad van het ogenblik. Vermits de reusachtige projecten ook evenredig veel manskracht vragen, zien de Israëli zich verplicht een beroep te doen op Arabische arbeiders. Dezen verlenen hun medewerking omdat ze er innerlijk van overtuigd zijn dat latere generaties de stad weer zullen overnemen.

De bouw van fabrieken en hotels oefent ook een grote aantrekkingskracht uit op Arabieren buiten Jeruzalem. De Israëliëse autoriteiten zien ze

hoe langer hoe liever komen omdat ze inzien dat hun aanwezigheid op lange termijn noodzakelijk zal zijn om de economie van de stad op peil te houden.

Een en ander heeft voor gevolg dat ondanks de eliminatiepogingen en de Israëliische inspanningen om nieuw geïmmigreerde Joden in Jeruzalem te integreren, de statistieken aantonen dat de laatste jaren de Arabische bevolking in de stad sneller aangroeit dan de Joodse.

Hoofdstuk IV : DE HEILIGE PLAATSEN

A. Historisch belang.

Voor het Jodendom, het Christendom en de Islam is Jeruzalem altijd een symbolische stad geweest. Daarom hebben deze drie godsdiensten van oudsher alles in het werk gezet om Jeruzalem tot hun stad te maken, hun heiligdom. Alle ijver en naijver die oorzaak en gevolg zijn geweest van deze betrachtting maakten dat de geschiedenis van de stad er een is van verwoesting, wederopbouw, verovering, herovering, enz. Een eerste mijlpaal was de verwoesting door de Romeinen in 70 na Christus gevolgd door de heropbouw en de bezetting door de Arabische Omajaden. In de middeleeuwen waren er de kruistochten tot uiteindelijk de Turkse heersers de stad inpalmden en de Heilige Plaatsen controleerden.

De Ottomaanse sultans sloten een aantal verdragen met de christelijke landen. Daardoor werden de Heilige Plaatsen toegankelijk voor de pelgrims. Een aantal landen, Frankrijk en Oostenrijk voor de Rooms-Katholieken en Rusland voor de Orthodoxen, oefenden de diplomatieke bescherming uit.

Op het einde van de eerste wereldoorlog verloor het Ottomaanse rijk zijn vroegere Arabische bezittingen en werden Palestina en Transjordanië onder Brits mandaat geplaatst. Zoals hoger vermeld (Hfst I, a) hebben slechts twee artikelen van dit mandaat van 24 juli 1922 het over de Heilige Plaatsen: *art. 13 : «All responsibility in connection with the Holy Places ... is assumed by the Mandatory»*. *Art. 14 : «A special Commission shall be appointed by the Mandatory to study ... the rights and claims in connection with the Holy Places»*.

Toen Groot-Brittannië na de tweede wereldoorlog zijn mandaat opgaf werd de toestand nog gecompliceerder. Op 29 november 1947 stemde de Algemene Vergadering van de UNO de resolutie nummer 181. Item 13 en 14 handelen over de Heilige Plaatsen en de bevoegdheden van de gouverneur met betrekking tot de Heilige Plaatsen en godsdienstige gebouwen in Jeruzalem en Palestina.

De oorlog van 1948 verdeelde de stad in twee delen. Van dan af was Jeruzalem de inzet van de strijd tussen de drie godsdiensten. Tijdens de juni-oorlog van 1967 verwierf Israël de controle over de gehele stad. In versneld tempo stelden de Joden alles in het werk om de Arabische sektor van uitzicht te veranderen. De typische huizen en woonwijken werden afgebroken en in de plaats verschenen moderne wolkenkrabbers die het eigene van Jeruzalem totaal miskennen. Weldra zal Jeruzalem geen heilige aanblik meer bieden, maar een troosteloze, betonnen grootstad zijn geworden. Dit ergert niet alleen de plaatselijke gelovigen, maar brengt het gehele wereldbewustzijn in opschudding.

B. Huidige problematiek.

Toen de Verenigde Naties akkoord gingen over het geven van een eigen staat aan het Joodse volk en in de resolutie van 29 november 1947 het *Plan of Partition with Economic Union* uitwerkten, waren ze meteen ook bekommerd om de bescherming van de Heilige Plaatsen en de rechten van de verschillende gemeenschappen.

Inderdaad, item 13 en 14 van het plan handelen respectievelijk over de *Holy Places* en de *special powers of the Governor in respect of the Holy Places, religious buildings and sites in the City and any part of Palestine* (Zie Hfst I, b). Aan de bestaande rechten van de Heilige Plaatsen zou niet worden geraakt; de vrije toegang tot de Heilige Plaatsen en de vrije uitoefening van de cultus werd gegarandeerd. De Heilige Plaatsen zouden belastingvrij zijn of alleszins niet gediscrimineerd worden. De gouverneur zou een toezichts- en controlebevoegdheid hebben en zich over eventuele betwistingen uitspreken.

Zoals reeds gezegd werd deze resolutie nooit toegepast. Toen Israël tijdens de zesdaagse juni-oorlog van 1967 verschillende Arabische gebieden en Oost-Jeruzalem bezette bleven de Christelijke Heilige Plaatsen nochtans genieten van een soort exterritorialiteit en van het privilege van vrije toegang. De Islamitische Heilige Plaatsen, waaronder de Omar en de Al Aghsa-moskee de belangrijkste zijn, bleven eveneens open voor de cultus van de Arabieren. Ze werden onder de autoriteit van een Musulmaanse administratie geplaatst, maar de Israëlische veiligheidstroepen bleven permanent de controle uitoefenen.

Dit is nochtans theorie. Daar waar de Israëli vlak na de juni-oorlog nog enige gematigdheid aan de dag legden tegenover het pas bezette Arabische stadsgedeelte, veranderde deze houding later radicaal. Israël wilde iedereen voor een voldongen feit plaatsen, door Jeruzalem tot een exclusief Joodse stad te maken. Daartoe werden niet alleen huizen, maar zelfs hele wijken in de Oude Stad onteigend, geconfisqueerd of vernield, de bewoners (vooral Arabieren) werden uitgedreven zonder dat men zich bekommerde om hun eventuele huisvesting en levensomstandigheden.

Met man en macht werd gewerkt aan het optrekken van een bouwengordel rond de stad. Met het esthetische of traditionele karakter van Jeruzalem werd geen rekening meer gehouden.

Ook de religieuze gemeenschappen werden niet ontzien. De heiligdommen werden belast. Allerlei administratieve formaliteiten werden opgelegd aan de godsdienstige leiders, vooral als ze zich naar of van Cyprus, Libanon of Jordanië wilden begeven, wat nogmaals het discriminerende van de hele toestand illustreert. Het principe van vrije toegang tot de Heilige Plaatsen werd met de voeten getreden.

Ofschoon deze feiten onweerlegbaar zijn poogt Israël de wereldopinie zand in de ogen te strooien. Zo verklaarde de toenmalige minister van buitenlandse zaken, Abba Eban op 30 juni 1971 in de Knesseth dat Israël de religieuze instellingen schadeloos heeft gesteld voor de oorlogsschade geleden tussen 1948 en 1967. De emigratie van Christenen, die sedert 1967 zeer hoog opliep, zou hebben opgehouden; het gemeentebestuur zou financiële en technische hulp hebben verstrekt aan kerken en andere instellingen; er zouden geen taksen geheven zijn en de stad zou openstaan voor Joodse, zowel als voor Musulmaanse en Christelijke bouwinitiatieven.

Deze verklaring lokte een hevige reactie uit bij de Griekse Consul-Generaal. Op 6 juli 1971 publiceerde de *Jeruzalem Post* dan ook een gecorrigeerde versie van Eban's verklaringen waarin praktisch alles werd bekend.

Algemeen wordt deze verklaring van Abba Eban geïnterpreteerd als een onderdeel van de Israëlische tactiek, namelijk: met luider stemme een voor Israël gunstige verklaring afleggen, ook al strookt ze niet met de werkelijkheid, om die dan later vluchtig te ontkennen.

Fundamenteel is dat Israël zijn vaste greep op Jeruzalem niet meer wenst te lossen. Bij alle gelegenheden wordt dit bevestigd. Op 20 juli 1971 benadrukte de Israëlische vertegenwoordiger bij de UNO in de Veiligheidsraad de historische en religieuze band van het Israëlische volk met Jeruzalem. Eerder reeds zei Abba Eban dat de stad onmogelijk nog kan worden verdeeld vermits ze reeds 3000 jaar het steunpunt is van het Hebreeuwse geloof en nationalisme en reeds gedurende twintig jaar het centrum van de Israëlische regering.

Het probleem van de Christelijke en Arabische aanwezigheid wordt erkend. Formeel beweert Israël dan ook alles te doen om de integriteit en vrije toegang van de Heilige Plaatsen te verzekeren. «*Als eens de vrede komt*», zo schreef Abba Eban aan Oe Thant, «*zal ze een akkoord moeten omvatten met de Christelijke en Musulmaanse autoriteiten om de uitoefening van de universele religieuze belangen te garanderen*». De enige garanties voor een dergelijk akkoord komen evenwel slechts van de Israëlische regering. Alle internationale garanties worden verworpen.

Hoe staan nu de godsdienstige gemeenschappen tegenover de huidige

toestand? Hun leiders tonen zich bezorgd over de ongebreidelde verjooding van Jeruzalem. Ze betreuren dat de oproepen tot de grote katholieke landen om Israël tot matiging aan te zetten alsnog dode letter zijn gebleven. Er wordt zelfs gevreesd dat het Christendom zich ooit voor Jeruzalem zal desinterresseren, vermits het toch niet meer het uitzicht heeft van een heilige stad. Buiten de grote kerkelijke feesten valt er in de stad toch niets godsdienstigs meer te beleven.

De Christelijke gemeenschappen van het Midden-Oosten doen een beroep op het wereldbewustzijn om stelling te nemen tegen de transformatie van de stad en de gedwongen exodus van Christenen en Musulmannen. Ook de Heilige Stad toont zich bezorgd om de evolutie. Reeds na de UNO-resolutie van 29 november 1947 ging Rome zich om het lot van Jeruzalem bekommeren. Het akkoord met de resolutie werd in twee encyclieken bevestigd:

— *Immultiplicibus*: 24 oktober 1948;

— *Redemptoris nostri*: 15 april 1949.

Op 8 november 1949 argumenteerde Paus Pius XII nogmaals *«que fût donné à Jeruzalem et à toute la Palestine un Statut conforme aux normes de la vraie justice...; qui conserve aux Lieux Saints leur caractère pour la vénération et l'amour des fidèles»*.

Op 22 december 1967 bevestigde Paus Paulus VI de stellingen van de Verenigde Naties en Paus Pius XII. Hij onderscheidde twee essentiële aspecten in de zaak: enerzijds de effectieve bescherming van de Heilige Plaatsen, waar elke godsdienst vrij moet kunnen worden beoefend en anderzijds de bescherming van personen, goederen en activiteiten van alle gemeenschappen in Palestina.

In een artikel in de *Osservatore Romano* vraagt de Paus een speciaal statuut voor Jeruzalem. Daar waar Pius XII zich in zijn encyclieken akkoord verklaarde met een internationalisatie, houdt Paulus VI zich bewust van deze termen af. Dit zou er kunnen op wijzen dat hij eventueel heil ziet in een andere oplossing. Dit statuut moet volgens de Paus rekening houden met het religieus karakter van Jeruzalem, wat de vrijwaring en vrije toegang tot de Heilige Plaatsen impliceert. Ook het religieus en ethnisch pluralisme moet aan bod komen. De Paus stelt wel dat het statuut een internationale juridische garantie moet krijgen, waarvan de uitoefening en verdediging toekomen aan een internationale autoriteit. Hij wijst dus de controle door één staat af; met andere woorden: de huidige praktijk van Israël wordt impliciet veroordeeld. Zoals de zaken dus nu staan is Israël geenszins van plan afstand te doen van Jeruzalem. Het wil hoogstens met de Arabieren onderhandelen over de Christelijke en Islamitische Heilige Plaatsen (en dan nog...).

Jordanië, daarin gesteund door de andere Arabische landen, beweert recht te hebben op de soevereiniteit over de Arabische sektor van de stad, overeenkomstig de resolutie nr. 242 van de Veiligheidsraad.

Alleszins raakt de Arabische pers en publieke opinie hoe langer hoe

meer gesensibiliseerd voor het lot van de Musulmaanse Heilige Plaatsen. Een illustratie hiervan is een artikel van 5 september 1972 uit de krant «Asha'ab», waarin werd voorgesteld aan Israël te vragen of een neutrale en bevoegde commissie (misschien van de VN) een rapport zou mogen opmaken over de Musulmaanse «wagfs».

Hoofdstuk V. HOUDING VAN ENKELE DERDE LANDEN

De toestand in het Midden-Oosten houdt reeds verschillende jaren de wereldinteresse gaande. Praktisch alle Westerse regeringen en zeker alle Arabische regeringen nemen ten aanzien van het Joods-Arabisch conflict een welgedetermineerde houding aan. Het zou ons te ver leiden voor elke staat afzonderlijk zijn specifieke instelling te onderzoeken. Overigens zijn er weinig landen die tegenover de situatie in Jeruzalem een duidelijk omschreven houding aannemen. De meeste regeringen geven hun visie op het conflict als geheel.

De onmiddellijk bij de kwestie Jeruzalem betrokken staten zijn Israël en Jordanië. De Israëliësche houding wordt hier niet meer geëxpliciteerd vermits ze globaal in de loop van het betoog is geïntegreerd. Dit lijkt ons verantwoord aangezien het de Israëliësche handelwijze is die grotendeels de peripetieën van de hele toestand heeft bepaald. De Joodse houding is dan ook constitutief om de hele uiteenzetting te situeren.

Er zal evenwel in detail worden stilgestaan bij de Jordaanse houding. Verder zal de houding van Saoedi-Arabië tegenover de huidige situatie in Jeruzalem worden gesitueerd in de instelling van dat land tegenover het globale conflict. Nadien wordt ook gehandeld over het Belgische standpunt terzake.

A. De Jordaanse houding.

Om de stellingname van Jordanië te bepalen doen we een beroep op het «*Statement on Jeruzalem*» dat de Jordaanse ambassadeur bij de Verenigde Naties aflegde op 16 september 1971 voor de Veiligheidsraad.

De Jordaniërs zien een regeling van de moeilijkheden in Jeruzalem als een *conditio sine qua non* voor een degelijke oplossing van het geschil in het Midden-Oosten: «*As for peace, Jeruzalem, in our view, is the germ of peace. Peace will not be achieved except by protecting all our rights there and by completely ending the occupation of all believers in God and to safeguard their rights to their holy shrines and to allow them to use those rights*».

Volgens Jordanië mocht Israël sedert de bezetting niets ondernemen dat het karakter van Jeruzalem kon veranderen of de rechten van de gelovigen of de godsdiensten kon schaden. Het aanziet de annexatiemaatregelen als een miskenning van het «*Armistice Agreement*» waarvan ook Israël een ondertekenaar is. Ook het «*Cease-fire agreement*» zou geschonden zijn. Dit stelde: «*any attempt to gain legal and geographical advantages from the current situation must be deplored*».

Voorts wordt ook vastgesteld dat de hoger genoemde principes van hedendaags internationaal recht door Israël worden overtreden. De ambassadeur stelt dat artikel 2 § 4 van het UNO-Handvest niet is nageleefd, evenmin als de Conventie van Den Haag 1907, de Conventie van Genève 1949, de Convention and Protocol for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict 1955, de Verklaring van de rechten van de Mens 1948 en de Conventie van de UNO over de burgerlijke en politieke rechten van 1966. De handelingen van Israël zouden de territoriale integriteit en soevereiniteit van Jordanië als onafhankelijk en soeverein lid van de Verenigde Naties ondermijnen. De ambassadeur betreurt het niet naleven van de UNO-resoluties 2253 en 2254 van de Algemene Vergadering en 252, 267 en 271 van de Veiligheidsraad. Hij vraagt dan ook de toepassing van de sancties van Kapittel 7 van het Handvest der Verenigde Naties.

Op 15 maart 1972 deed koning Hoessein een voorstel om het Palestijns probleem op te lossen. Dit was gebaseerd op de toepassing van de resolutie 242 wat betreft de Israëlische terugtrekking uit de bezette gebieden. Hij stelde de oprichting voor van een verenigd Arabisch koninkrijk. Dit zou twee gefedereerde provincies tellen, namelijk Jordanië, ten oosten van de Jordaan (Transjordanië) met Amman als hoofdstad en Palestina, ten westen van de Jordaan (Cisjordanië) met Jeruzalem als hoofdstad. Dit voorstel leek niet onaanvaardbaar voor Israël, behalve wat de bedoelingen met Jeruzalem betrof. Het voorstel was dan ook tot mislukken gedoemd.

B. De houding van Saoedi-Arabië.

De stellingname van Saoedi-Arabië is traditioneel altijd te vinden geweest in de houding van zijn staatshoofd, koning Feisal. Als diepgelovige en lid van de meest ascetische streek van de Islam maakte hij er nooit een geheim van dat zijn diepste wens bestond uit het ooit nog eens kunnen bidden in de Al Aghsa-moskee te Jeruzalem. In het voorjaar van 1975 werd hij echter het slachtoffer van een moordaanslag in zijn paleis te Riath. Hij werd opgevolgd door koning Kkaled die in zijn eerste toespraak als staatshoofd onmiddellijk beloofde de buitenlandse politiek van zijn voorganger trouw te blijven. Vandaar dat nog steeds groot belang mag gehecht worden aan de eisen, die koning Feisal formuleerde naar aanleiding van de jongste oorlog in het Midden-

Oosten, en die hij wilde ingewilligd zien alvorens aan besprekingen met Israël te beginnen, namelijk :

- a) De volledige terugtrekking van Israël uit alle Arabische gebieden die werden bezet tijdens de oorlog van 1967.
- b) Een volledige terugtrekking van Israël uit de Arabische sector van Jeruzalem.
- c) Volledig herstel van de rechten van het Palestijnse volk.

In het licht van de daaropvolgende oliecrisis koppelde de vorst de vervulling van zijn eisen tevens aan een verlichting van de olieboycot.

Koning Feisal bevestigde hiermee een aloude Arabische houding : geen onderhandelingen zo de UNO-resolutie nummer 242 niet wordt toegepast. Het principe van de terugtrekking van Israël uit de bezette gebieden wordt ook vermeld in de UNO-resolutie nummer 338 van 22 oktober 1973. Paragraaf 2 stelt : *«De Veiligheidsraad roept de betrokken partijen op onmiddellijk na de wapenstilstand de tenuitvoerlegging te beginnen van de Veiligheidsresolutie 242 in al haar onderdelen»*.

Men mag evenwel paragraaf 2 niet los van paragraaf 3 beschouwen : *«De Veiligheidsraad besluit dat onmiddellijk en gelijktijdig met de wapenstilstand, onderhandelingen beginnen tussen de betrokken partijen onder geëigende auspiciën met het doel een rechtvaardige en blijvende vrede in het Midden-Oosten te vestigen»*.

Deze bepaling impliceert dat Israël's terugtrekking uit de bezette gebieden niet aan vredesonderhandelingen moest voorafgaan, maar van die vredesonderhandelingen essentieel deel moet uitmaken, zodat Israël ter conferentie de betrokken Arabische landen, theoretisch, nog tot belangrijke toegevingen zou kunnen dwingen.

Wat de Saoedi-Arabische houding tegenover Jeruzalem betreft, mogen we stellen dat deze berust op een volledige afkeuring van de verjooding. Of Saoedi-Arabië al dan niet voorstander is van een internationalisering is niet zo direkt duidelijk. Men mag wel aannemen dat er meer tegen- dan voorstanders zijn.

Inmiddels maakten de Arabische landen in de slotresolutie van de Arabische top te Algiers op 28 november 1973 hun gemeenschappelijke houding bekend. Zij stelden dat vrede de onmiddellijke terugtrekking veronderstelt van de Israëlische strijdkrachten uit de in 1967 en nadien bezette gebieden, met Jeruzalem vooraan, en dat het Palestijnse volk in zijn nationale rechten wordt hersteld.

Wat de terugtrekking van Israëlische troepen uit bezet gebied betreft werd een eerste — zij het slechts kleine — stap gezet met het Egyptisch-Israëliësch Sinai-akkoord van september jongstleden. In ruil voor de Egyptische belofte (geldig voor drie jaar) geen geweld tegen Israël te gebruiken, beloofden de Israëli hun terugtrekking uit de olievelden van Abu Rodeis en de strategisch belangrijke Gidi- en Mitlapassen. Ofschoon nu voor de eerste keer kan gesproken worden over een

Israëlische terugtrekking, wordt het deelakkoord in de Arabische wereld niet onverdeeld gunstig onthaald. Saoedi-Arabië is zowat het enige land dat zich zonder bezwaren achter het succes van Kissinger's pendeldiplomatie heeft geschaard. Andere staten, vooral Syrië, gaan niet akkoord met deze gang van zaken. Aanstokers tot deze houding zijn de Palestijnen, geleid door Yasser Arafat, die van oordeel zijn dat hun probleem niet wordt opgelost, ja zelfs niet wordt aangeraakt en zelfs nog verergerd.

Waar men echter op het stuk van de Israëlische terugtrekking nog lang niet aan toe is, is de prijsgeving van Arabisch Jeruzalem. Zover zal het waarschijnlijk nooit meer komen, wat dan ook betekent dat een globale oplossing voor de Midden-Oostenproblematiek nog niet voor morgen is. Eens te meer wordt duidelijk hoe belangrijk de rol van Jeruzalem in de gehele conflictsituatie wel is.

C. De Belgische houding.

De Belgische houding werd op 25 september 1971 verduidelijkt naar aanleiding van een interventie van de Belgische afgevaardigde in de UNO-Veiligheidsraad.

De Belgische delegatie had het over de juridische en politieke consequenties van de uitvoering van nieuwe bouwplannen in de stad, de doorvoering van onteigenings- en confiscatiemaatregelen evenals bevolkingsoverplaatsingen door de Israëlische regering en de gemeentelijke autoriteiten van Jeruzalem.

De Belgische regering ziet UNO-resolutie nr. 242 als een adequate basis voor het bereiken van de vrede.

Betreurd wordt dat Israël handelingen stelt die indruisen tegen de geest van de Rode Kruis Conventie van Genève. Vooral de schendingen van de artikelen 33, 48 en 53 over het verblijfsrecht en de bescherming van aan particulieren toebehorende goederen zijn niet te rechtvaardigen, ook al roept de Israëlische regering veiligheids-, gezondheids- en demografische redenen in.

Voor de rest legt België de nadruk op een effectieve toepassing van art. 2 § 4 van het UNO-Handvest over de geweldloosheid in de internationale betrekkingen. België kant zich formeel tegen de bedoelingen van de Israëlische bouwplannen, die de hele wereld voor een voldongen feit willen plaatsen.

Ons land heeft ook telkens resoluut geweigerd Jeruzalem als Israëlische hoofdstad te erkennen. Hierover : zie supra.

Hoofdstuk VI. EEN BEVREDIGEND STATUUT VOOR JERUZALEM?

Na in de voorgaande hoofdstukken de evolutie en de gecompliceerdheid van het statuut van Jeruzalem te hebben aangetoond, is het nu de bedoeling een overzicht te geven van enkele voorgestelde oplossingen of alleszins richtlijnen voor oplossingen die de laatste jaren werden geformuleerd.

Het spreekt vanzelf dat de plannen en voorstellen van Israëlische en Jordaanse zijde die sinds 1967 werden opgesteld vooreerst een regeling van het totale conflict in het Midden-Oosten tot doel hebben. Specifieke oplossingen voor het probleem Jeruzalem werden nog niet geformuleerd, ofschoon beide partijen niet nalaten hun standpunt ter zake krachtig te onderlijnen.

Zo is Israël wel bereid om te onderhandelen over de teruggave van zekere bezette gebieden, zoals een deel van de Sinäi-woestijn (wat ook is gebeurd), maar wat betreft de Golan-hoogten, Charm-El-Cheikh en Arabisch Jeruzalem houdt het voet bij stuk. Daarentegen wenst Jordanië, samen met de andere Arabische landen, de onmiddellijke toepassing van de resolutie 242 zoals die in de Franse versie wordt geïnterpreteerd. Daarenboven formuleerde koning Hoessein op 15 maart 1972 de idee van de oprichting van een Palestijnse staat op de westelijke Jordanoever, met Oost-Jeruzalem als hoofdstad.

Het is wellicht minder interessant te blijven stilstaan bij deze enigszins politiek bevooroordeelde oplossingen. Laten we eerder onderzoeken welke meer objectieve suggesties de laatste jaren werden gedaan.

A. Enkele voorgestelde oplossingen.

a) *Het plan Rogers.*

Op 9 december 1969 verklaarde de toenmalige Amerikaanse staatssecretaris, William Rogers, te Washington dat het statuut van Jeruzalem moet gevestigd worden door een akkoord tussen de Israëlische en Jordaanse regering. Hierin zou moeten rekening gehouden worden met de belangen van niet alleen de andere landen uit het Midden-Oosten, maar tevens ook met die van de internationale gemeenschap.

De eenmaking van Jeruzalem is het leidinggevend beginsel. Daarop mogen noch voor personen, noch voor goederen uitzonderingen worden gemaakt. De vrije toegang van gelovigen van alle godsdiensten en alle nationaliteiten dient verzekerd.

Op administratief gebied is een belangenvertegenwoordiging vereist van alle bewoners en vooral van de Joodse, Musulmaanse en Christelijke gemeenschap. Aan Israël en Jordanië moet een speciale rol worden toegekend in het burgerlijk, economisch en sociale leven van de stad.

b) *Plan van Lord Caradon.*

Deze gewezen Engelse Ambassadeur bij de Verenigde Naties stelde in een artikel van de *Sunday Times* van 12 juli 1970 een regeling van het probleem Jeruzalem als een voorwaarde of alleszins een stap op weg naar een oplossing voor een totale pacificatie in Palestina en het Midden-Oosten.

Ook Lord Caradon ziet Jeruzalem als een eengemaakte stad met algemene bewegingsvrijheid en vooral vrije toegang tot de Heilige Plaatsen. Een instantie van de Verenigde Naties zou dit moeten garanderen. Daarbij moet een beroep gedaan kunnen worden op de volledige medewerking van Israël en Jordanië of enig ander Arabisch land, aan wiens respectievelijk gezag een stadsdeelte onderworpen zou moeten zijn. De ganse stad zou gedemilitariseerd worden.

c) *Oplossing van Mgr. Bernardin Collin.*

Deze vicaris-generaal van Port-Saïd en bisschop van Digne vertrekt in een reeks artikelen, gepubliceerd in *Le Monde* van september tot december 1969 van tegengestelde premissen als William Rogers en Lord Caradon. Hij ziet een regeling voor het statuut van de Heilige Plaatsen niet alleen los van een regeling voor het statuut van Jeruzalem, maar ook los van de oplossing voor het gehele Israëliisch-Arabische conflict als zodanig.

d) *Oplossing van George Appleton.*

Deze Anglicaanse aartsbisschop in Jeruzalem stelde in juni 1971 een reële en betekenisvolle participatie van de drie godsdiensten voor in het bestuur van de stad. Hij is voorstander van een condominium. Hij ziet de Jordaanse koning en de Israëliische president als beschermers van de Heilige Plaatsen. Ze zouden worden bijgestaan door een paritair samengestelde Raad, voor de ene helft gekozen door de twee staatshoofden en voor de andere door de bewoners van de Oude Stad. De Raad van elk der drie godsdiensten zou een statuut voor de Heilige Plaatsen uitwerken.

B. Globale oplossing en beperkte oplossing.

Met een globale oplossing wordt een min of meer stabiel uitgewerkt statuut voor de gehele stad bedoeld, terwijl onder een beperkte oplossing slechts een regeling voor de in de Oude Stad gelegen Heilige Plaatsen wordt verstaan.

a) *Globale oplossing.*

Een regeling voor geheel Jeruzalem ligt in de internationalisatie van de ganse stad. Praktisch betekent dit een teruggrijpen naar de principes van de UNO-resolutie van 29 november 1947. Eventueel zou een nieuwe

resolutie van de Verenigde Naties de ruim een kwarteeuw oude beginselen onder een nieuwe vorm kunnen actualiseren. Desgevallend kan aan beide partijen de kans worden gegeven het algemeen statuut in aansluitende bepalingen te concretiseren.

Jeruzalem zou op die manier alleszins een gedemilitariseerde en geneutraliseerde stad zijn. De economische en monetaire aangelegenheden kunnen geregeld worden via een verbinding met één van beide landen in een douaneunie. De verantwoordelijkheid voor de administratie zou berusten bij de Voogdijraad van de Verenigde Naties, net als ook destijds was voorzien.

De eigenlijke administratie zou op alternatieve manieren gestalte kunnen krijgen. Ofwel geeft men het grootste gedeelte van de macht aan de Voogdijraad en de door deze geïnstalleerde organen, ofwel beperkt men de activiteiten van de Voogdijraad tot een controlefunctie en laat men het effectief bestuur over aan lokale organismen. Eventueel kan men de lokale autonomie ook laten samenbrengen met de uitoefening door beide staten van bepaalde algemene activiteiten.

Ofschoon objectief ongetwijfeld de beste oplossing, valt de internationalisering van Jeruzalem politiek niet te realiseren. Israël en Jordanië zouden hun soevereiniteitsaanspraken over de stad moeten opgeven. Dit lijkt erg onwaarschijnlijk.

b) *Beperkte oplossing.*

Een meer realistische oplossing ligt in de internationalisatie van enkel de Oude Stad met de Heilige Plaatsen. De praktische moeilijkheden zijn geringer gezien het beperkt aantal inwoners en de bijzondere aard van de religieuze instellingen.

De internationalisatie, de demilitarisering en de neutralisering van de stad zouden op dezelfde manier kunnen worden gerealiseerd als bij de globale regeling. Ook de economische aspecten van de zaak zijn op die basis te situeren.

De controle kan op twee manieren gebeuren. Ofwel benoemt de Voogdijraad de controleautoriteit, ofwel wordt een internationale autoriteit opgericht door een beslissing van de Verenigde Naties.

C. Enkele bedenkingen.

Iedereen is het er over eens: Jeruzalem is een bijzondere stad. Het is de hoofdstad van drie godsdienstige gemeenschappen: Christendom, Jodendom en Islam. Geen wonder dus dat niet alleen Joden en Arabieren, maar tevens de hele wereld zich bekommert om het lot van de Heilige Stad.

Maar is het niet zo dat Jeruzalem zijn *enige* betekenis haalt uit zijn religieus karakter? Dit geeft aanleiding tot twee bedenkingen. Als de Heilige Plaatsen het volle prestige van de stad dragen, is het dan wel

nodig een regeling te zoeken voor geheel Jeruzalem ; is het wel nodig om bijvoorbeeld de ganse stad te internationaliseren ? En moet men dan anderzijds een regeling voor Jeruzalem wel noodzakelijkerwijze koppelen aan een oplossing van het totale conflict in het Midden-Oosten ? Kan men niet onderzoeken of voorlopig een akkoord kan worden bereikt voor Jeruzalem alleen, los van de andere bezette gebieden ?

Deze bedenkingen stellen geenszins de wenselijkheid van een corpus separatum-regime, in de zin van de UNO-resolutie van 29 november 1947, in vraag. Men moet evenwel realistisch zijn en rekening houden met het politiek haalbare. Welnu, om een dergelijke internationalisering te bereiken liggen de standpunten van de betrokken partijen alsnog te ver uit elkaar.

In die context is het evenwel niet ondenkbaar een internationalisering op beperkte schaal te realiseren, die enkel zou slaan op de Oude Stad waarbinnen zich het merendeel der Heilige Plaatsen bevindt. Daarbuiten zou er geen discussie bestaan over de soevereiniteit van Israël over het Westelijk Stadsdeel.

Tot hier toe lijkt de voorgestelde regeling overeen te stemmen met wat we zegden over een beperkte oplossing. Er bestaat inderdaad geen bezwaar tegen een eventuele uitwerking van de hoger besproken modaliteiten van die oplossing.

Maar, we zouden verder kunnen gaan, en in het kader van een internationalisatie een speciaal statuut voorstellen voor de Heilige Plaatsen. Deze zouden onder de *rechtstreekse* administratie van de betrokken godsdienstige gemeenschappen kunnen worden gebracht. Dit zou impliceren dat de Islamitische Heilige Plaatsen onder rechtstreeks Arabisch bestuur worden geplaatst. Ze zouden een exterritoriaal karakter krijgen ten aanzien van de Voogdijraad van de Verenigde Naties. De weinige Heilige Plaatsen in West-Jeruzalem zouden eenzelfde exterritoriaal statuut genieten, maar dan dit keer tegenover Israël. Het zouden *ambassades* zijn in Israëlisch Jeruzalem, uitzonderingen op de aldaar geldende Joodse soevereiniteit.

Een mogelijk Israëliisch bezwaar zou kunnen zijn : «*Wij verliezen het Oostelijk gedeelte van Jeruzalem*». Dit is juist, maar Israël mag niet vergeten dat zijn aanwezigheid in de westelijke sektor definitief zou worden erkend en de fictie van een corpus separatum-regime eindelijk zou worden opgeheven. Daarbij komt dat Oost-Jeruzalem niet terug gaat naar Jordanië, maar onder een neutrale UNO-voogdij komt te staan. Overigens is de Oude Stad praktisch één grote Heilige Plaats en had Israël tevoren ook de verplichting de vrije toegang te garanderen. Deze «last» zou nu wegvallen en overgaan op het door de Voogdijraad geïnstalleerde orgaan.

Anderzijds kan ook de Arabische wereld mistevreden zijn. Jordanië krijgt zijn soevereiniteit niet terug, terwijl de vrije toegang tot de Heilige Plaatsen vroeger toch ook verzekerd was. Welnu, principieel is dit

bezwaar gegrond. Maar laten we niet vergeten dat de toegang tot de Heilige Plaatsen niet altijd zó vrij was als Israël wilde laten geloven. Er werden overdreven taksen en belastingen geheven, terwijl vooral aan de Arabische godsdienstige leiders tergend veel administratieve formaliteiten werden opgelegd. Daar zou nu een einde aan komen, evenals aan de vernielingen van huizen en uitdrijvingen van Arabische inwoners. Tevens zou één van de meest fundamentele Arabische eisen ingewilligd zijn: Israël zou zich uit bezet Jeruzalem hebben teruggetrokken.

Een laatste probleem ligt in het feit dat het Oude Stadsgebied verjoodst is. Overal rondom staan Israëlische buildings, flatgebouwen, hotels, enz. Is dit geen hinderpaal voor een mogelijke regeling? Zeker niet. Jeruzalem is immers een levende stad met ruim 290.000 inwoners. De bouwprojecten zullen bijdragen tot het oplossen van het probleem. De constructie van industriële en andere complexen zal aan de groeiende bevolking werkgelegenheid en huisvesting verschaffen.

Daarbij komt dat in de huidige stand van zaken Israël de investeringen toch niet kan laten renderen. Getuigen daarvan zijn de duizenden appartementen die leegstaan over heel Israël. Deze projecten zou nieuw leven ingeblazen worden door een voor de Arabieren gunstiger statuut van Jeruzalem.

Zeker, de realisatie van deze oplossing zal nog vele politieke inspanningen, en vooral toegevingen vragen. Israël zal zijn stugge houding voor een eengemaakt Jeruzalem moeten versoepelen, terwijl de Arabische wereld moet inzien dat het beter is iets te bereiken dan niets.

Zoals gezegd is deze oplossing onder een dubbel opzicht beperkt. Enerzijds wordt slechts een gedeelte van Jeruzalem geïnternationaliseerd en anderzijds is het een oplossing die los staat van een regeling voor de andere bezette gebieden. Maar aangezien zowat iedereen Jeruzalem als de «*germ of peace*» aanziet, mag men aannemen dat deze regeling kan bijdragen tot een definitieve vrede. Deze laatste zou op haar beurt, op langere termijn, de rechten van de Arabieren in Jeruzalem kunnen vergroten.

BIBLIOGRAFIE

Hoofdstuk I: de periode van 1917 tot 1948.

- *Wörterbuch des Völkerrechts*, 1961, Jeruzalem.
- *Wörterbuch des Völkerrechts*, 1961, Internationalisering.
- Verzijl, *International law in historical perspective*, II, blz. 107 e.v.
- Verzijl, *International law in historical perspective*, II, blz. 506 e.v.
- *Le Monde diplomatique*, november 1973, nr. 236: *Une solution plus difficile après chaque épreuve de force*, Paul Balta, blz. 4.
- *Yearbook of the United Nations*, 1947, blz. 247 e.v.: «*Plan of Partition with Economic Union*».

Hoofdstuk II : de periode van 1948 tot 1967.

- *Wörterbuch des Völkerrechts*, 1961, Jeruzalem.
- G. Feuer, *Le statut des zones de Jérusalem contrôlées par l'ONU*, Annuaire français de droit international, 1966, blz. 245 e.v.
- Yearbook of the United Nations, 1947, blz. 247 e.v.: «*Plan of Partition with Economic Union*».

Hoofdstuk III : De verjoodsing van Jeruzalem.

- Friedrich Berber, *Lehrbuch des Völkerrechts*, 1969, II, Hfst. V § 25, *Die kriegerische Besetzung*.
- Le Monde diplomatique, november 1973, nr. 236 : *L'Afrique noire tourne le dos à Jérusalem*, Christian Casteran, blz. 7.
- *Ter hand gestelde documentatie* :
 - Michael Adams, *The Jerusalem Issue*.
 - UNO-resoluties nr. 2253 en 2254 van de Algemene Vergadering.
 - UNO-resoluties nr. 242, 252, 267, 298 van de Veiligheidsraad.
 - Resolutie van de Commissie van de Rechten van de Mens : 6-7 april 1972.
 - «*Statement on Jerusalem*» van de Jordaanse ambassadeur bij de Verenigde Naties van 16 september 1971 voor de Veiligheidsraad.
 - Stellingname van de Israëliische ambassadeur bij de Verenigde Naties van 20 juli 1971 voor de Veiligheidsraad.

Hoofdstuk IV : de Heilige Plaatsen.

- Verzijl, *International law in historical perspective*, III, blz. 491 e.v.
- Yearbook of the United Nations, 1947, blz. 247 e.v.: «*Plan of Partition with Economic Union*».
- *Ter hand gestelde documentatie* :
 - Verklaring van de Israëliische minister van Buitenlandse zaken, Abba Eban, in de Knesseth op 30 juni 1971.
 - Stellingname van de Israëliische ambassadeur bij de Verenigde Naties van 20 juli 1971 voor de Veiligheidsraad.
 - Studie van de Jezuitenpater Giovanni Rulli over de diverse voorstellen die gedaan werden over het statuut van Jeruzalem en de Heilige Plaatsen.

Hoofdstuk V : Houding van enkele derde landen.

- Le Monde diplomatique, november 1973, nr. 236 : *Une solution plus difficile après chaque épreuve*, Paul Balta, pg. 4.
- Dagbladen en tijdschriften van oktober-november-december 1973 en augustus-september 1975.
- *Ter hand gestelde documentatie* :
 - «*Statement on Jerusalem*» van de Jordaanse ambassadeur bij de Verenigde Naties van 16 september 1971 voor de Veiligheidsraad.
 - Interventie van de Belgische afgevaardigde bij de Verenigde Naties in de Veiligheidsraad op 25 september 1971.

Hoofdstuk VI : Een bevredigend statuut voor Jeruzalem ?

- *Ter hand gestelde documentatie* :
 - Studie van de Jezuitenpater Giovanni Rulli over de diverse voorstellen die gedaan werden over het statuut van Jeruzalem en de Heilige Plaatsen.
 - *Questions de Jérusalem et perspectives pour le statut de la ville*.